

I. N. D. N. J. C.
DISSERTATIO JURIDICA
SISTENS

1030 90

1712, 11a

26

**PROBATIONEM
ET REPROBATIONEM
BONORUM CENSITICORUM,**

VULGO

Sinß- oder Erb- Sinß- Bütter.

QUAM

RECTORE ERFORDIENSIS ACADEMIÆ
MAGNIFICENTISSIMO,
REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,
DOMINO

**PHILIPPO WILHELMO,
S. R. I. COMITE de BOINEBURG,**

SACRÆ CÆSARÆ ATQUE REGIÆ CATHOLICÆ MAJESTATIS CONSILIARIO IN-
TIMO, NEC NON METROPOLITANARUM ECCLESiarUM, MOGUNTINÆ ET TRE-
VIRENSIS CANONICO CAPITULARI SENIORE, ET RESPECTIVE SUPREMO CHORI-
EPISCOPO; EMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MOGUNTINI CONSI-
LIARIO INTIMO, AC CIVITATIS TERRITORIIQUE ERFURTENSIS
PRO-PRINCIPE,
SUB PRÆSIDIO

MAGNIFICI ET CONSULTISSIMI

DN. ERNESTI TENZEL, JCTI.

JUDICII ELECTOR. MOGUN. ET JURIDICÆ FACILTATIS ASSESSORIS GRAVISSI-
MI, NEC NON CIVITATIS ERFURTENS. SYNDICI PRIMAR. SPECTATISSIMI.

MAGNI STUDIORUM SUORUM PATRONI,

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT

AUTORET RESPONDENS

CHRISTIAN. FRIDERICUS GRUNERUS,

COB. FRANCO.

AD DIEM XXIII. AUGUSTI A. C. MDCCXII.

LOCO ET TEMPORE CONSUVETO.

Typis JOH. HENR. GROSCHII, Acad. Typogr.

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

PROBATIONEM

SERENISSIMI PRINCIPIS AC 1031.
DOMINI,
DOMINI
CHRISTIANI
ERNESTI

DUCIS SAXONÆ, JULIACI, CLIVIÆ, MONTIUM, AN-
GARLÆ ET WESTPHALIÆ,
LANDGRAVII THURINGIÆ, MARCHIONIS MISNIÆ,
PRINCIPIS HENNEBERGIÆ, COMITIS MARCÆ ET RAVENS-
BERGÆ, DYNASTÆ RAVENSTEINII,

PRINCIPIS AC DOMINI SUI CLEMEN-
TISSIMI

CELSISSIMO NOMINI ET NUMINI
HAS PRIMITIAS ACADEMICAS
BONI STUDIORUM AUSPICII CAUSA
TANQVAM TESSERAM
ÆTERNÆ AC DEVOTISSIÆ MEMORIÆ
DIVINORUM TUM IN B. PARENTEM TUM IN ME BENEFICIORUM
SUMMA ANIMI RELIGIONE
SANCTISSIMAQVE OBSEQVII LEGE
CONSECRAT

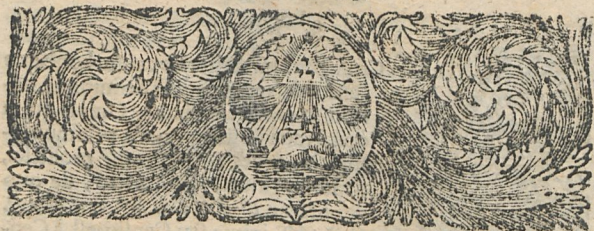
HUMILLIMUS SERVUS

C. F. G.

FAUTORI LECTORI

AUCTOR.

Silent nunc inter arma messoria Leges, liminaque Judiciorum clausa tenentur. Quo tempore alii, qui literis quotidie tractandis indefinenter incumbunt, otium animi causa sibi quaerunt, alii, qui rerum expediendarum ergo à studiis concatenatis abstinentur, tempus reosculandi Musas optant. Quorum in numero ego quoque, proposui mihi imitari hujus temporis messores & collectores, qui fruges sparsim positas & variè dispersas in fascas, hasque in horrea recondunt. Exinde contuli me sub feriarum canicularium, ut adpellant, initio in Perantiquam Hieranam, ut ibi plurima occasione expeditionis alicujus in vindicandis censibus variè & confusè, saltem in memoriae subsidium, congesta, in unum aliquod colligerem, inque artis formam redigerem, præmissis pro more solito præmittendis: Ex quo præsens, quam TIBI, B. L. offero, Exercitatio, magis pragmaticè, quam speculativè concreta, & demum prælo submissa est. Laborem pro ingentium tenuitate, calamitum festinatione exiguum deprehendis, licet materiae difficultas, amplitudo, & raritas (*teste Franzk. lib. I. Ref. I. n. 1.*) uberiorem postulasset: Quem tamen uti & plurimos errores Typographicos, festinatione, nec mea, sed aliorum culpa, passim obvios, contendo humanitate TUA suscipias, favoreque TUO protegas, memor verborum Imperat. nostri: Omnium habere memoriam, & in nullo penitus peccare, divinitatis magis, quam mortalitatis est. *Confirm. ff. §. 14.* TU autem, ut valeas, cura.

Quod Divina Justitia bene evenire jubeat, sine qua
nihil unquam commodè geri potest, *Nov. 164.*
princip.

CAPUT PRIMUM.

Continens vocis Census definitionem nominalem varias
accepciones, distinctiones, descriptionem & divisio-
nem.

SUMMARIA.

§. I. Census vocabul. varios pro multiplici ejus usu significatus sortitur,
maximè apud Romanos, §. II. Quid nobis hodiè notet, §. III.
Bonorum Censiticorum origo tum latina tum Germanica, §.
IV. Distinctio à cæteris Dominiis utilis speciebus & quidem præ-
cipuè (1) à feudilibus, §. V. (2) ab emphyteuticis, §. VI.
(3) ab adscriptitiis, §. VII. (4) à J. Superficiario, (5) ab
originariis, (6) à tributariis, (7) à Colonariis, (8) à Solidis
bonis, (9) von den Laß-Gütern, (10) à Precaria, §. VIII.
Descriptio & quidem a) vocis Census, §. IX. b) Bonorum
Censiticorum, §. X. Divisio Census in Reservativum & Con-
suetivum.

A

§. I

§. I.

Cenſi præliminariter de cenſu, bonisque cenſificis, prius ab ipſa definitione initium merito capeſſimus. Omnis enim quæ à ratione ſuſcipitur de re aliqua inſtitutio, debet à definitione proficiſci, ut intelligatur, quid ſit id, de quo diſputetur *Gloſſ. & Dd. in l. 202. de R. J.* CENSUS igitur ſeu Cenſio eſt à Cenſere, cujus variz dantur ſignificationes, præcipuè apud Romanos, *Roſin. de Antiquit. Rom.* Hoc loco autem potiſſimum illa attendenda eſt, quæ LL. noſtris regulariter convenit, utpote ex *l. III. de V. S.* ubi notat conſtituere, præcipere, & ex pluribus *LL. III. Cod. de Cenſit. & Agricol.* Frequentiſſima eſt, ut ſignificet arbitrari, hinc Cenſores audiunt illi, ad quorum cenſum, i. e. arbitrium, cenſebatur populus, & ita ex *l. 6. C. d. III.* quorſum perſpicuitatis gratia referenda quoque *l. 4. C. de Cenſib. & Cenſit.* cujus L. explicationem dat Ulpianus in *l. 3. ff. de Cenſib.* ex qua ſluit, cenſum eſſe tam capitis i. e. perſonarum, tum etiam jugerum donorumque æſtimationem *Zaf. lib. 2. Intellect. ſing. c. 3. l. 2. §. 17. ff. de O. J.* Ex quibus explicare dicuntur S. litterarum Paraphraſte locum Evangelizæ *Luca c. 1. v. 1. Calv. Lex. v. b. conf. Diſp. de Cenſu apud Lucam Auguſteo*, autore jam non ſubveniente. Ac proinde Cenſores erant quaſi *morarii*, Inſpectores, Æſtimatores, Magiſtri diſciplinarum, qui perſonas & res diligenter inquirebant cenſebantque, *Hermann. Lauberus d. Cenſu lib. I. c. 10. & lib. 3. c. 3.* ubi de Catone, Cenſorii cognomine adpellato, quod Rempubl. Romanam inclinatam diſciplinâ honeſta reſtitueret *Plutarch. in Vita ſol. 107.* Qui horum veſtigia in moribus æſtimandis ſecuti deinceps fuere, noſtris temporibus nomine Heroldorum, ſi tamen verè utantur munere ſuo, veniunt, *Hopping. de inſignis paſſim, maximè cap. VIII.* Potius hodie funguntur officio Fetialium Rom. qui magis belli pacisque negotia, nomine

nomine Caduceatorum imposito, tractant *Hopp. l. c. II. §. 2;*
Grotius de J. B. ac P. II. c. 23. Refin. Antiq. II. cap. 9. p. m. 286. Be-
feld. Thef. Pr. voce: Herold. Novissime substituti sunt Legati &
ceremoniarum Magistri, munere dispares, autoritate pristina
longè inferiores, Spener in opere Herald. & Weber. in Exam. Art.
Herald. Aletophili Tr. Politico-Historicus.

§. II. Neque tamen Jura Romana sequiora, secus enim
antiquiora *Pomp. Let. de Magistr. Rom. c. XXI.* abnuunt si-
gnificationem, à nobis communi adpellatione & vulgari lo-
quendi modo intelligendam. Cum enim in Jure sæpius acci-
piatur pro pensione ex Contr. ob translationem Dominii &
directi & utilis debita, *arg. l. ult. C. de rev. permut.* hinc patet,
fumi hodie vulgò pro recognitione quasi Dominii Superio-
ris (non proprietatis) quatenus ille jus in rem, ex re & pro-
pter rem, non æquè in personam fundatum possideat *Mev.*
Part. 9. Dec. 84. n. 6. ita ut agri quoque Censuales declaren-
tur, ex quo datur Census frumentarius, Pacht oder Korn-
Hebung / *Carpz. lib. 5. Resp. 98.* cujusmodi census prosecutio in-
heret tum in toto, tum in quolibet ejus parte, adeo ut de-
minuto per alluvionem prædio deminuantur etiam fructus
& onera *l. 2. C. de alluvion. l. 10. de R. J. Brunn. ad d. l. 2. Barbosa*
Axiomat. Jurid. III. c. 27. Hinc sunt bona Censualia, Zins-
Bauer oder ErbsGüter / *Frisch. Disp. de Statu & J. pagorum.*
Censuarium ein Zinsmann / Dominus Census ein Zins Herr /
Erbs Herr / Census annuus, Erb Zins / Pacht oder Hebung /
Mev. Part. 9. dec. 85. n. 4. Struv. in Jur. feud. Franzk. qui censita-
rum bonorum qualitatem & conditionem præ ceteris optime descripsit
in Tr. de Landem. c. X. Dn. Lynck. Resp. LI. n. 15. Frisch. in Suppl.
Speidel, Befold. pag. 21.

§. III. Originem horum prædiorum deducunt Romani,
ut *Livius* à Servio Tullio VII. Rege, qui ea, tanquam rem toti
Imperio saluberrimam primus instituisse commemoratur, ut
belli munia non viritim, ut antea, sed pro possessione bonorum
subditi obirent, *lib. 4. Histor. Confer & Lazium Comment. Republ.*
A 2
Rom.

*Rom. lib. 2. c. 13. Laeberus ab initio gratis illa constituta fuisse ex-
plo Odoacri, Flandria Ducis de anno 824. illustrat de Censu
lib. 3. c. 5. Ab his ad Germanos pariter transiisse, propter
studium Reipubl. conservandæ, Heigius Part. I. Quest. Il-
lustr. XVII. n. 7. Bornit. de arario cap. 1. docet. Conf. Franzk. Tr.
de laudem. cap. X. Speidel. voce: Zins-Güter / p. m. 1384.
Ita tradit Glossa ad Sächs. Lehen-Rechte art. 60. Dies
ses Rechtens Anweisung hat seinen Ursprung von Römischen
Rechten. Denn da die Römer alle Welt bezwungen hatten/
mit Mannigfaltigkeit ihrer Gewalt / da besaßen sie der Feinde
Festen / und saßen auch darauff Hauptmänner / die hießen sie
Fürsten / und ist so viel genaunt in dem Latino, als Princeps,
quasi Primitias capiens, das ist also viel / daß er nehmen mag
über allerley Genieß und Zins der Acker oder Leute / die bezwun-
gen waren / und davon hielten die Mannschafft und Ritter.
Wenn denn etwas darüber blieb / das gaben sie den Römern
wieder. Als aber dazumahl Friede gemacht ward in denen Lan-
den / da dauchte es die Fürsten unbequemlich / und zu viel zu
seyn / daß sie die Ritter und die Mannschafft stetiglich in hohen
Kosten halten solten. Da wurden die Römer zu Rath / wie
daß sie denen Fürsten liehen die Güter / und derselben Güter
Mannschafft / und daß die Fürsten solten leihen fortan der
Mannschafft / die Arbeit / den Dug / und den Zinsen der Güter /
und daß sie darum solten dienen. Welche Leihung hernach ge-
nannt ist worden Lehen / darum daß es ihnen gelichen ward / und
nicht gegeben. Denn da sich die Lande besaßen in Städten /
und zu Frieden / und die Fürsten die Güter von denen Römern
also empfiengen / da liehen die Fürsten auch denen Rittern und der
Mannschafft die Lehen fortan / auf daß sie sich selber beköstige-
ten. Darnach vermiedeten die Ritter und die Mannschafft
fortan den Gebauern umb genannten Bescheid / den wir Zinse
nennen. Hactenus Glossa. Conf. Franzk. Tr. de laudem. cap. X.
n. 45. Quam Germanourm nostrorum industriam laude
prosequitur Illustriss. Saxo Dux Francisc. Carolus in Orat. pro Ger-
mania*

mania, itemque *Dux Wurttemberg. Frid. Achilles de Provinc. Europ. Principatu*, p. 2. *Bodinus de Rep. lib. 6. c. 2. Guevarra in Tr. German. von Hof- & Leben und Lob des Feldbaues cap. 7.*

§. IV. Hæc intuenti facile liquet, distinguenda ab his venire quasvis Dominiî utilis Species, earumque affinia Jura. Quorum cum cognitio magis ex quotidiana Practica, quam ex libris hauriatur, monente *Colero Proc. Exec. I. c. 10. n. 195.* nos breviter, & remissivè saltem potiora Jurium illorum attingemus. Occurrit igitur (1) FEUDUM, quod differt (a) ratione Dominiî utilis, quod vasallo tantum competit, 2. *feud. 8. Rhet. lib. V. Struv. J. feud. c. II. th. 5.* Contra Dominium directum adeò cum prædiis Censiticis ambulat, ut nec ex rationibus, aliàs ad probandum evidentibus, peregrinatio ejus ullo modo colligi queat, prout *Jus Sax. de oppignoratione eorum tradit, vide Carpz. Part. II. const. 23. def. 23.* Quod quidem fit non in recognitione Dominiî directi, sed ob alias rationes, v. g. ne Dominus in perceptione Censuum lædatur. *Const. D. Aug. El. Part. 2. c. 23. Proceß und Gerichts-Ordnung / tit. von ausdrücklicher Verpfändung art. 46. Coler. Pr. Execut. P. 1. c. 10. Dn. Lyncker. Resp. LI. n. 2. 6. 7. 12. 13.* Contendit tamen *Struvius* subesse heic Dominium aliquod directum, scil. analogicè tale, vid. *Jus feud. c. 2. th. 10. n. 3. Franzk. d. laudem. c. X. n. 72.* ibique plures (b) ratione servitorum, (Census enim loco eorum est *Mascard. concl. 603. n. 5.*) 2. *feud. 23. Rosenth. cap. 8. concl. 8. Carpz. lib. IV. Resp. 70. Speidel. voce: Lehendienst / (c) ratione alienationis 2. feud. 34. 55. (d) ratione transmissionis ad heredes aliorumque modorum Lud. Syn. J. feud. c. 2. Rhetius Comment. J. feud.*

§. V. Porro differunt (2) ab EMPHYTEVTICIS, quod *Carpz. II. const. 39.* difficile cognitu judicat. Potissimum autem a) ratione dominiî utilis, hinc censitica dicuntur schlechte Zins- Güther / it: Erbzinß oder allodial-Güther *Leiferus in J. Georg. I. c. 9. n. 20.* Emphytevtica autem recte Erbzinß, Güther *Schacher. Coll. Pr. p. m. 184.* Singulare est, quod

quod *Frischius in Disp. de Statu & J. Pagorum* vult, Censualia rusticorum bona propria ipsis non esse, licet domini veri sint, sed nihilominus a dominis superioribus recognoscenda. Magis interim placet, quod *Dn. Lyncker. in Resp. LI. n. 17.* definit: Daß der Lehenherr mit den Dominio nichts zu thun habe etc. & paulo inferius: daß idem an den Eigenthum des Gutthes in acringsten nichts zu prætendiren. Sondern folgen würde, daß kein Bürger seines Hauses oder Acker, weil solche in Sachsen mehrtheils ihren Lehen oder Zinshern haben, noch auch die Bäuern des ihrigen Eigenthümer und pleni domini wären, & sic porro. Consentit *Franzk. d. Laudem. c. X. n. 55. b)* ratione canonis de re aliena: de hujus discrimine *Dn. Lynck. Resp. IX. n. 104. Franzk. cit. c. X. n. 56. c)* ob penam privativam tum propter denegationem canonis (secus tamen est de mora in solvendo laudemio *Befeld. thes. Pr. verb. Hand-Lohn / Barbosa Axiom. Jur. V. c. 12.*) tum alienationis causa. de his latè *Franzk. de laud. c. IX. Struv. cit. l. Contra censitus* quoad illam ad expensas tantum & interesse, (non etiam ad usuras, *Dn. Lynck. Resp. 131.*) domino tenetur, *Stryck. Ex. J. Feud. c. III. §. 27.* & ob contumaciam arbitrarie *Carpz. II. const. 39. def. 3.* quandoque & multa morosi *Dn. Lynck. Resp. 131.* & *J. Sax. duplicatione census per singulas vices art. 54. lib. I. des Land-Rechts*, hinc die Rükscher-Zinse, weil sie forrrutschen, und je länger sie stehen, je mehr und größser werden, *Land-D. art. 58.* puniri solet, Privatio enim nunquam obrinet, licet intra 300. annos *Koppen Obser. 52. lib. 2. quin & mille annos Franzk. de laudem. c. 10. nil solverit. Conf. Const. El. P. II. const. 40. Mysing. Obs. LXX. Cent. 3. Ludw. Syr. J. f. Franzk. de laudem. c. X. n. 40. Menoch. Praef. 106. num. 16.*

§. VI. Discrepant (3) ab ADSCRIPTITIIS, seu glebæ addictis, quales e. gr. fieri poterant ex hominibus validis, otiosis ac mendicantibus, hinc occupanti cuius domino cedentibus *l. un. C. de mendic. valid.* in eo, quod (a) terra aut glebæ perpetuo addicebantur *Valasc. de J. emphyteut. qv. 37. b) cum*

b) cum fundis mancipabantur l. 7. 21. C. de agric. & censu.
 c) servi sunt sine ullo peculio l. c. 21. ibique Brunn, & Gotthofred. ad l. 24. C. de episc. audientia. d) libertatem nunquam prescribant. l. 23. C. d. r. nec à solo fecedere queant Perez. in tit. cit. C. 2. §. 9. Refert tamen Fritsch. in cit. Disp. de Stat. & J. pag. c. VII. §. 3. dari bona censitica, adscriptitiis similia, quoad subjectionem, maximè derer Lassen / sive propriorum hominum, quorum conditionem eandem, quam adscriptitiis exponit Struv. Ex. III. th. 22. seq. De illis autem Glossa in lib. 3. art. 44. des Land-Rechts / hoc habentur: Wer in Sachsen zu Zins-Gut geböhren ist / (i. e. qui adscriptitiis est,) der ist ein Laß / plura Besold. hoc voc. Franz. de laudem. c. 10. n. 47. Berlich. Part. 2. concl. 47. Cocceji Hypomn. 7. feud. tit. I. pag. m. 10. Webner voce Lassen. Conf. etiam Gloss. in lib. I. art. 54. lib. 2. 59. Lehns-Recht art. 60.

§. VII. Sequuntur alia, saltem recensenda. Scilicet distincta sunt (4) à JURE SUPERFICIARIO, dem Grund, oder Platz-Recht / ob a) utile dominium Franz. c. XIII. n. 11. b) etiam absque obligatione pensionis. De his Struv. 7. feud. c. II. th. X. n. 2. Sebrader P. 2. c. 2. (5) ab ORIGINARIIS, iisdem ac adscriptitiis. (6) à TRIBUTARIIS, uti Censu à tributo. Bart. in l. 1. de publ. & veltigal. Mevii differentia 7. Com. & Lubecens. ex Meviano Comment. sub voce: Tributum p. m. 112. licet alias pro Synonimis Sec. I. 3. & fin ff. de Cens. accipiantur. Franz. c. X. n. 21. seq. (7) à COLONARIIS, unde in Sax. die Meyer-Güter / Struv. 7. feud. p. m. 73. hisque non perpetuis l. un. C. de valid. mendic. sed simplicibus, quæ personas obligant Leiser de 7. Georg. II. c. VI. unde die Laß-Güter / per Loc. Cond. annuatim relinquendis Struv. 7. feud. c. II. §. X. Berl. P. II. concl. 47. & conditionalibus l. 15. 23. §. 1. C. de Agric. Brunn, & Perez. Comment. ad d. t. Taber Tr. sing. de 7. Colonar. & Franz. l. c. (3) à BONIS SOLIDIS, Schilling-Gütern / propter deficientem perpetuitatem. (9) à PRECARIIS vulgo: Preckarey / de quinquennio in quinquennium renovandis c. 1. X. de Pre-

car. Franck. c. 19. n. 10. c. l. & regulariter morte possessoris ~~ex-~~
pirandis *c. ult. X. de Precar.* ita ut quilibet heres teneatur, das
Gut wieder von neuen / doch nur auf seinen Leib / zu kaufen.
Schop. Tr. feud. c. 4. Speidel. Besold. voce: Schupff-Lehn: Cæ-
tera ad finia Jura heic adjungere breve huic labori præfixum
spatium non permittit, & facilius omittuntur, cum nostri
instituti non sint. Extant de his optimi Autores, inter quos
minimus non videtur Joh. Hermann. Stamm, Assessor quon-
dam Cam. Imper. in *Tr. de servit. personal. Conf. Schoppis Tr. feud.*
cap. I. §. 4. per tot.

§. VIII. Nunc ad DESCRIPTIONEM. Definitio
enim omnis periculosa pronunciat per *l. 202. ff. de R. J.*
CENSUS, hoc loco ein Zins / Erb-Zins / est jus percipiendi
ex bonis alterius immobilibus *Rennemann. Jurispr. Rom. Germ.*
Membr. II. Disp. 58. th. 8. redditus annuos, aliasque accessiones
Carpz. II. cons. 2. def. 1. Domino, dem Erb-Zins-Herrn / propter Do-
minii veteris, & rei pleno Jure in Censuarium, dem Erb-Zins-
Mann translatae memoriam & recognitionem præstandas.
Franzk. Tr. de laud. c. X. n. 55 Generis loco ponitur jus, quatenus
illud beneficio Contractus Censualis, aut aliis modis transfer-
tur. Alias obstaret naturalis libertatis præsumtio, & facti hujus
probandi nondum facta probatio, cum non præsumatur,
intuitu & favore naturalis libertatis *Stryck. Ex. J. feud. c. II.*
qu. 28. differentia ex hætenus dictis patescit.

§. IX. BONA CENSITICA seu Censualia, Zins-
Bauer, oder Erb-Güter / *Frisch. in Supplem. Speidel. item:*
Zins-Lehen / aut Beutels-Lehen / quia burfam facit hydropicam
Besold. b. voce sunt, quando plenum rei immobilis dominium
ita prorsus alienatum, & collatum tertio est, ut certa pecu-
nia pro emtione, & præterea quotannis Census præstandus
alteri, etiam privato, *Besold. l. cit.* veniat. Nil ergo manet
Domino concedenti nisi reservatio census in memoriam an-
tiqui Domini *Franzk. dict. Tr. ac loco* & præterea hypothecca,
videatur *Rennem. Jurispr. R. G. M. 2. Disp. 58. th. 31. in f.*
Glossa

Glossa Germanica ad lib. 3. Landrecht art. 39. n. 2. ita describit : Ein Zins-Gut ist weder eigen / (quia Dominus Censum sibi reservavit in eo, *conf. Franz. de landem. c. X. n. 54.*) noch Erbe / noch Lehen / doch leihet man es im Lande zu Sachsen ohne Mannschafft dem / der es kaufte / das ist aber nichts anders / denn daß man damit anzeige / daß es des Herren Wille sey. *Conf. Eriisch. Disp. cit. c. VII. tb. 2.* Causam descriptionis hujus confusa indicat *Franzkius*, quod in *ci. Gloss. bona censualia non raro cum emphyteuticis confundantur. vid. c. X. n. 46.* Quapropter facillioris distinctionis gratia non immerito huc trahentur subtilis Lovaniensis *Jcti*, *Joh. Vamesii*, verba, *Consil. 335. n. 3.* Pensionem in emphyteusi fieri pro recognitione Domini directi apud concedentem permanentis ; Censum verò pro recognitione Domini à concedente accepti, aut etiam, ne memoria veteris Domini excidat *Franz. de land. c. X. n. 54. Carpvovius* tradit quoque modum constituendi ultima voluntate in *Part. II. cons. 11. rubr.* sicut & prescriptione constitui posse, dubium non est.

S. X. Descriptionem excipiat DIVISIO, cujus potissima secundum transferendi modum sumitur. Hinc Censum alius vocatur Reservativus, sive fundarius, illi præstandus, qui prædium suum in alterum transtulit reservata sibi modica portione sub nomine census, qui vel in pecunia vel fructibus consistere potest, *Besold. tb. Pr. sub: Zins-Lehn.* quandoque valde exiguus, v. g. gallina, anser, *Franz. d. c. X. Wehner. Obs. v. Fasnachthüner. Scoppius in Tr. J. feud. modum illum ita exprimit: Wann manus mortuæ, Elöster oder Aemter privatis Erb-Güter verkaufen / und einen Erb-Zins sich davon reserviren / cap. IV. p. m. 53.* Alius Constitutivus, Constitutus seu Consignatus, qui se manus mortuæ ad eandem ex suis propriis præstandam obligavit, sapissime interveniente Em. Vend. *Menov. cons. 997. n. 1. Leiser de J. Georg. l. c. 12.* wenn einer Elöster oder Aemter zu Zins-Herrn seiner Güter annimmt / *cit. c. IV. p. m. 57.* Posterior modus à quibusdam iterum dispefcitur in personalem, in personam solius

B

cen-

cenfuarii ad certam penfionem abfque omni refpectu rei alicujus conftitutum, *Franz. lib. 1. Refol. 1.* atque in realem, refpectu rei alicujus fructiferæ, *Struv. 7. feud. c. II. §. X. n. 4.* ibique plures, fed prior fignificatio hujus loci non eft. In quantum Cenfus Refervat: & Conftitutus con- & difconveniunt tradit *Menoch. 1. Præf. 107. n. 7. Leifer l. c. lib. 1. c. 18.* Subdiftinguitur etiam in novum & antiquum, in temporalem & perpetuum, eumque vel redimibilem, hinc wiederlöfliche Zinfen / vel irredimibilem, illum iterum in determinatum, & in determinatum. Quæ autem nominaffe nobis fufficiat. De his plura *Leiferus in fapientia laudato fuo Opere Georgico feu Landrecht / Lynck in Refponf. Franz. Tr. de laudem. Ejusd. Refol. lib. 1. Webner Obfervat. voce: Cenfus in Indice. Molinæ de ufuris qu. 72.*

CAPUT SECUNDUM.

DE PROBATIONE IN GENERE CONSIDERATA.

SUMMARIÆ.

§. I. *A Generalioribus ad Specialia progrediendum.* §. II. *Vox Probationis unde, & quid Probare fignificet?* §. III. *Probatio quid fit?* §. IV. *quomodo dividatur tum à Philofophis, tum à Juris?* §. V. *Demonftratio quid fit?* §. VI. *Probationis modi quinque cum ordine tractandi futuro.* §. VII. (1) *De testibus.* §. VIII. (2) *De Instrumentis, eorumque difpofitione.* §. IX. *De Instrumentis Publicis.* §. X. *De Privatis.* §. XI. (3) *De Juramentis.* §. XII. (4) *De Confeflione Partis adverfæ propriæ.* §. XIII. (5) *De oculari Infpectione, compromiffo, & Commiffariis.*

§. I.

NE propter materiæ amplitudinem *Carpz. Proc. tit. XIII. rubr.* omnis noftra tractatio confundatur, confultius videtur ad Imperatoris noftri *Justiniani monitum in §. 2. Inf. de J.*

de J. & J. à generalioribus ad specialiora demum progressus facere. Ac proinde simplex ac levis illa via, quam inculcat laudatus Imperat. *l. c.* exigere videtur, ut prius, quam de Probatione Censuum ipsamet suscipere quaedam institua- mus, præmittamus huic generalem aliquam, brevem tamen, imò brevissimam, Probationis in genere consideratio- nem.

§. II. PROBATIONEM à probando deducendam esse, cuius facile in oculos incurrit. Probare autem quid indiget? cum à Philosophis, tum etiam Juris Interpp. variè quæ- situm & disputatum fuit. Nos maxime de sensu, quem in Jure nostro proprium habet, solliciti erimus. Constat igitur, vulgò significare, id, quod dubium atque obscurum est, certum reddere, prout *Barnab. Briffon. Gallus egregiè doctus*, in *Lex. suo sæpius recuso* tradit. Quod quandoque nolet laudare, autore *Pandulph. Præso*, quandoque rem experiri & tentare, referente *Spigelio in Lex. J.* quandoque & in facultates alicujus inquirere, prout de fidejussoribus id usurpatur in *l. 9. §. 10. ff. qui salut. cog.* item & jurato promittere, *l. 7. §. 3. ff. de minor.* & alibi passim, id parum ad nos, curantes solum significationem vulgarem, nostraque vernaculæ linguæ ac voci: *Beweisen / aptam*. Est enim hac ratione idem ac, *etw. is weiß / hell / oder klar machen* / hinc & Probatio in Jure nostro luci comparatur *l. ult. C. de test. int.* imò & lumen veritatis adpellatur in *l. 4. C. de temp. & repar. Appell.* Sed solum ut addatur necesse est, quod Probationis vocabulum accipiat- tur vel generaliter, ut omnem omnino cuicumque factam fidem designet, vel specialiter, pro fide Judicis & in Judicio de re dubia facta, & ita *b. l.* intelligendum est, ut notet Juridicè probare *Hahn. ad tit. de Probat. n. 2.* Vid. *Bach. ad Treutl. Vol. II. Disp. 4. ib. 1. Faber in Thesaur. Erud. Scholast. voc. Probare*, *Eckold in Comment. ff. heic.*

§. III. Probationis definitiones, aut potius descriptio- nes pluresprehendimus, tam à Jctis, quam à Philosophis combinatas. Hi, Principem ac Patrem Aristotelem sequen-

tes, describunt eam, quod sit rei dubiæ faciens fidem : Illi delineationes ejus tot ferè tradunt, quot eorum capita fuere. *Bononiensis Azo* dicit esse eam rei dubiæ legitimis argumentis factam ostensionem in *Summ. ad rubr. Cod. de Prob. n. 1. it. Glossa in Tit. C. de Prob.* Azonis tamen hanc definitionem plurimis calumniis laceratam, *Speckhan. Cent. 3. Class. 3. quæst. 11.* adductis multorum Practicorum definitionibus, comprobabat. Aliam substituunt *Cujacius in Paratit. ad h. l. Cod. aliam Mynsinger. in tit. decretal. de Probat. aliam Job. Oldendorp. Tr. de Prob. & Test. : alias Br. & Bl.* Omnium autem summæ eò redeunt & collimant, quod Probatio rei dubiæ aut litigiosæ fidem faciat. Vid. *l. 12. & passim ut. D. & Cod. de Probat. collata l. ult. C. quib. ad libert. procl. non licet.*

§. IV. Probatio autem omnis non eadem est, quippe tam philosophicè, quam Juridicè variè divisa. Aristoteles eam facit duplicem, unam INTRINSECAM, ex ipsis causæ visceribus & circumstantiis eruendam, v. g. ex apparentia vestigiorum præsumitur iter, actus, via; alteram EXTRINSECAM, extra causam querendam, utpote per testes, instrumenta &c. Eadem ab eodem aliis modo verbis tradita tanquam vetustissima omnium calculum meruit, quæ probatio alia dicitur *ἔντροπος*, seu artificialis, alia *ἑξέτροπος* seu inartificialis. Discernit utramque ars, ita tamen, ut in priori, quatenus ex rerum circumstantiis præsumtionumque fontibus colligitur, plurimum operetur. *Wesembec. paratit. de probat. n. 4. Treutl. Vol. II. Disp. IV. th. 2. & Bachov. ad eund. Menoch. Tr. de præsumt. l. 1. qu. 1. n. 6.* Heic annotandum, inartificiales solas ex usu forensi vulgariter Probationum nomine intelligi, Ex artificialibus PRÆSUMTIVAM emicare solere *Vultej. 2. Jurisprud. c. 2. n. 12. Treutl. l. c. Stryck. Coll. Pr. c. XVII. §. III.*

Jcti dividunt illam in PLENAM, & SEMIPLENAM seu imperfectam. Quid quævis earum sit, constat, nec meretur expositione, dummodo ad scopum nostrum non faciat. Potius intuemur distinctionem in Regularem, quæ post
Lit.

Lit. Cont. fit, & irregularem, seu extraordinariam, ante L. C. & ante actionem motam ad PERPETUAM REI MEMORIAM, de qua infra dicendi occasio dabitur. Deinde alia est ordinaria seu solennis, quatenus facit ad Process. ordinarium eiu Beweis/alia extraordinaria, ad causam summariam, quæ dicitur Demonstratio, eine Bescheinigung. *De qua §. seq. Vid. Carpz. lib. 3. Resp. 75.*

§. V. DEMONSTRATIO est tantummodo nuda rei offensio, & quadam ex instantibus vel præteritis accidentibus notitia. Plures alios habet significatus; Nos autem afficit solum is, qui vulgaris est, & qui in foris Saxoniciæ ut plurimum practicatur, quando Judices ex justis causis in Processu, inprimis Summario & causis favorabilibus ad evitandas Litium ambages demonstrationem aliquam nudam partibus injungunt. *Carpz. Proc. iii. XIII. art. i. n. 9. & 14. Id. Const. XVI. def. 16.* Dispersitur in Demonstrationem in specie, & Contra-Demonstrationem. *Swendend. ad Proc. F. ibig. c. II. §. XV. p. m. 528.*

§. VI. Considerandi nunc veniunt circa Probationes omissa forma ac gradibus, Practicorum meditationi relinquendis, modi, vulgò quinque, sequenti versiculo inclusi:

Vox, Scriptura, Nomen sacrum, Confessio, Visus, Proinde tractabitur I. Vox, h. e. Testes. II. Scriptura seu Instrumenta. III. Nomen Sacrum aut Juramenta. IV. Confessio scil. partis adversæ. V. Visus aut ocularis inspectio. De singulis autem præcipua tantum momenta proferemus, relictis hisce, quæ partim ad ipsum exercitium forensè, partim ad nostrum finem parum, aut nihil planè conferunt.

§. VII. Prodeant igitur (I) TESTES. Hos quod attinget, tum quoad theoriam, tum praxin forique usum ita de his agemus, uti illam planè omittamus, hanc verò eate nus attingamus, in quantum nobis prodesse poterit. Qui planè repelluntur, aut sine legitimo impedimento admittuntur, eos sicco, ut ajunt pede, maximam partem planè

transibimus. Testes igitur, cum ad fidem faciendam adhibeantur, habiles omnino esse oportet, secundum tritum :

*Conditio fortuna, fides, discretio sexus,
fama atque, bonis testibus esse volunt.*

Monendum tamen simul est, quod, cum testes alii requirantur ad negotium præsens, & in iudicium jamjam deductum, alii ad futurum, hinc testes ad P. R. M. supra §. IV. quales tam in civilibus, quam in feudalibus & per legitimam consequentiam etiam in censiticis adhiberi solent, Rudolph. Nucl. Pr. Judic. P. 1. c. 62. utroque casu eadem semperabilitas attendenda venit. Spectatur autem illa, prout vulgò tradunt Doctores a) ratione defectus aut infirmitatis iudicii, ut in pupillis l. 19. ff. b. t. b) ratione causæ, hinc arcentur à testimonio Pater in causâ filii & v. v. l. 9. ff. b. t. inimici, l. 1. §. 24. de quest. etiam si capitalis inimicitia non sit Dn. Lynck. Annal. ad Struv. Syn. Civ. b. t. Domestici, die Brödlinge/ & consanguinei l. 24. ff. §. l. 3. C. cod. c. 24. X. b. t. nisi in causâ matrimoniali, in ordine ad cognitionem graduum c. 3. X. qui matrim. accusare potest & hanc quidem ob rationem, quia quisque suam Genealogiam optimè scire præsumitur. Mercenarii, qui expensis producentis, an dessen Kost und Brod/ vivunt, ubi obiter notandum, mercenarios intelligi propriè tales, qui mercede conducti aliquid faciunt l. 11 ff. de Pen. & opponuntur gratuitis Spiegel, Lex 7. Libertus in causâ Patroni l. 3. §. ult. ff. heic. infames ex infamia Juris c. 7. X. b. t. Vicini etiam : Non enim valet, si testis dicat : Scio, quia sum vicinus, vel consanguineus. Nucl. Proc. Jud. Part. I. c. 59. Ita & plures ut Advocati, Procuratores, Sollicitatores, Amasii & Amasia propter conjunctionem inhonestam, prohibitam Legibus Myns. Concl. 86. n. 17. 18. arcentur à testimonio dicendo. Conf. de his Carpz. Part. I. conslit. XVI. Vide Dec. Conf. 133. Col. 3. Pedemontanus] Ctus, Aymon Cravetta, cons. 201. Id superest, ut solum de TESTIMONIO CREDULITATIS, auditus alieni, aur famæ breviter dispiciamus. Appellantur autem tales testes vel CERTI, qui sensibus suis rem perceperunt v. g. viderant, inde & oculati, & tales valere oportet.

oportet, imò unus eorum, teste Plauto, pluris est, quam decem auriti, vel INCERTI, qui solummodo aliunde dividisse rem fateantur, quorum testimonium exigui momenti ac ponderis est; licet concurrat favor piæ causæ aut antiqui, magnæque autoritatis viri. *Nucl. Proc. Jud. l. supra citatis.* Hæc hæctenus: De usu & observantia in probandis censibus *infra* cap. IV. dispiciemus.

§. VIII. Viva corpora excipiant (II) mortua, scilicet INSTRUMENTA, ab instruendo, quod causam instruant, dicta in *l. i. ff. de instrum. & amiss. eorum* in specie notant forensia & publica *ἀγοραῖα* græc documenta, *Nov. 129. 117. & 142.* diversa ab *ιδιωτικῶν*, à tribus testibus subscriptis *l. ii. C. qui pot. in pign. Gotbofr. ad cand.* & describuntur, quod sint scripturæ, quibus legitima ratione confectis fides adhibenda est, *Mynf. Comment. in tit. de fide Instrum.* Solent communiter dividi in PUBLICA, vid. *Nov. 44.* autoritate aut personâ talia, & in PRIVATA à privatis confarcinata; Utraque veniunt nomine *derer Briefstücken* oder Documenten. Hæc iterum subdividuntur in ORIGINALIA seu authentica & TRANSUMTA, atque hæc rursus in vidimata vel nuda. De eorum fide in probando facile constat; At verò de his quaestio remanet? an & quando exemplis (*denen Exeypen*) fides habenda sit? *Dd.* inter exempla & exemplata, inter exemplum publ. autoritate & privatim traductum distinguentes affirmativam, Jure Canonico alias fundatam, vid. *Mynfing. Cent. V. obs. 73. n. 13.* convertunt in negativam, multis *Ddr.* præjudiciis firmatam, casibusque illustratam, referente *Mynfing. Cent. VI. obs. 73. 74.* adeò ut nec autoritate Principis, nec causæ favore, nec interveniente partium voluntate plena fides ipsis concilietur, de quibus elegantissime *Nic. de Pass. Patavinus in utilissimo suo Tr. de Script. Privata lib. I.* Aliud tamen de exemplis ex archivo Principis depromptis notat *Carpz. p. 1. c. 17. def. 38.* Quid nobis circa census probationem observandum erit *infra* suo loco monebimus. Interim placet legalis ea distinctio

Etio, quam ipse Imperator noster in *l. 1. C. de Jurejur. propter calumn. dando* usurpat, qua Instrumenta reperimus à literis separata, ut hac ratione omnia Documenta sint alia INSTRUMENTA seu quæ Cicero Literas publicas adpellat, de quibus in §. *subseq. IX.* alia LITERÆ, scil. privatæ de quibus pauca §. X.

§. IX. Instrumenta *not' & notiv* talia, sunt in genere, quæ autoritate & persona publica secundum consuetudinem & leges præscriptas debita forma confecta *Nov. 44. Consil. Max. I. von Unterricht der Notarien d. anno 1512. Nebring. Manuale Notar. de Excess. eorum, Herwarti Tr. Jurid. de off. Notar. c. IV. plenam merentur fidem. l. 10. ff. de Prob. l. 15. C. l. etiam ad paratam executionem impetrandam, Carpz. I. cons. XVII. def. 32.* Cum autem publicæ personæ quandoque Magistratus §. 5. *Inst. de Attil. Tut.* & officiales Principis aut Civitatis, quandoque tabularios seu Notarios *l. 32. C. de Episc. & Cler. §. 3. Inst. de Adopt. Bruun Proc. Civ. c. XIX.* significant, videntur se sponte dissecare in Judicialia & Extrajudicialia. Illa sunt Scripturæ coram vel apud Acta, *Hahn ad Wesenb. ad tit. ff. de Edend. sive coram tribunali. Stypmann de Reserendar. c. 5. n. 45.* aut in Jure i. e. loco, ubi Jus dicitur. *Idem n. 46.* jussu judicis, de causis civilibus & criminalibus memoriæ & probationis ergo solenni modo confecta, germ. Acten / Erb- & Amt- oder Gerichts-Bücher / Registraturen / *Mynsing. resp. 71. n. 14.* Ehursfürst. Sächs. neue Gerichts-Ordnung / *tit. 2. verb. und durch ihn jedesmahl.* Huc pertinent etiam Libri Censuales, autoritate publica confecta, *Schafz. Schoß- oder Rent-Register, Saals-Bücher /* finis nostri præsentis discursus primarius, de quibus infra. Hæc verò quæ à Notariis in causis publicis tam judicialibus, quam extrajudicialibus *Herwart. Tr. de Officio Notar. c. 7. Proemia n. I.* expediuntur, vulgò & propriissime dicta Instrumenta, Protocolla, non minorem fere fidem haberi solent, siquidem cujusque rei origo inprimis spectanda est *Carpz. Part. I. cons. XVII. def. 44.* Differunt hæc invicem, quod illa in ipso Judicio facta

facta fidem omni exceptione majorem, l. 30. C. de Donat. hæc plenam quidem faciunt, attamen probationem in contrarium admittant l. 18. C. de Probat. Tali modo libri publici creduntur die Handels-Bücher / *Styppmann de Referendar. c. 5. n. 16. p. m. 77.* Conf. de his *Wunfchii Comment. de Actis Judicial. c. 1. 2. seqq.*

§. X. LITERÆ S. Instrumenta privata, quæ autoritate privata & à personis privatis fiunt. De harum fide supra constat. Varia autem eorum genera dantur, veluti CHIROGRAPHUM l. 14. de non numer. pec. *Besold. voce: Handschrifft* / cui opponitur APOCHA vulgo Quietantia, quia quietem ab ulteriori Interpellatione tribuit, *cit. l. 14. eod.* ANTAPOCHA quæ debitor fatetur, se præstationes annuas solvisse, & ita prædium suum præstationi obnoxium esse l. 2. C. de J. *emphyt. l. 19. C. b. 1. de Perez. ad l. c. n. 3.* de qua pariter prolixior dicendi occasio infra sequetur, quandoquidem non ultimam sibi in probandis annuis redditibus, pensionibus Eraphytecicis, & similibus locum tribuit *Disp. de Judiciis, Præfide Magnif. Dn. Sreccio Erfordie 1703. habita.* Hæ literæ, uti nos accipimus, ad ductum *Dn. Struvii Ex. XIX. ib. 23.* dividenda sunt (a) ratione officii publici, unde sunt Libri CENSUALES, à Dominis Censuum confecti, de præstandis à rusticis, qui non perinde ut publici, *Mev. 4. Dec. 179.* fidem indistinctè faciunt, sed dum demum, si prælecti quorum interest. *Carpz. 1. Resp. 61.* aut consensu eorum firmati sint *Danz. Moller Lib. IV. Semestr. c. 37. n. 1. Cravetta Conf. 815. n. 14.* uti infra pluribus dicemus.

Libri RATIONUM, Societatis, Libri Mercatorum, qui vulgò dividuntur in (a) extraordinarios, inde habetur liber Secretus, das Geheime Buch / (b) ordinarios, hinc (1) das Glitter-Buch / *Straccha de Mercat.* (2) Tag und Hand-Register / *Gall. Journal*, de quibus *Spätens* (vero nomine *Stillers*) *teutsche Secretariat-Kunst/ im Anhang/ iii. von Kauffmanns Briefsen.* (3) Das Haupt-Buch / qui communi appellatione intelligitur. *Rosenb. de LL. Mercat. c. 3. v. 8. seqq.* Porro

C

LL.

Registra, LL. Aestimati seu, quod idem est, Catastrum-
 Questionem: An per extimi Codicem dominium aut pos-
 sessio probetur? infra movebimus, ubi simul de census
 probatione per talem aestimum ageatur, it. & LL. Colle-
 ctarum. vid. de *Paff. lib. IV.* (b) ratione administrationis, un-
 de LL. Tutorum, Curatorum, l. 1. §. officio de *utel. & rat. di-*
strab. LL. factoris, infistoris &c. (c) ratione arbitrii & vo-
 luntatis cujusvis, prout res postulat, utpote sunt, Libri seu
 Codices rationum, Breviaria accepti & expensi, quae dicta
 instrumenta domestica, per se pro diversitate scriptionum,
 diversaque illorum intentione, varia, diversimode dividun-
 tur teste *Eckoldo tit. de Edend. § 17.* veluti rationes à Patrefa-
 milias conscriptae, *Haus- & Hücher / Calv. Lex. voce: Instrumen-*
ta. Reliqua Applicationi in Cap. seq. reservabimus.

§. XI. Nunc de (III) nempe JURAMENTO. De
 hoc disquiritur inter Ddr. an proprie, stricte que loquendo ad
 Probationum species referendum sit? Et respondent fere u-
 no quasi ore negando, quoniam jusjurandum parti adver-
 sae propter defectum probationis ordinariè deferatur, ex
 quo potius relevationem à probatione, quam ipsam ali-
 quam probationem dicendam esse volunt. *Menoch. Arb. Jud.*
Quaest. cas. 526. n. 44. Maffi. Vol. 1. Q. IX. ibique plures. *Conf.*
Stryck. Coll. Pr. c. XX. Nos verò an probatio, aut simile pro-
 bationi sit, autore *Maffi. l. c. n. 3.* aut unde descendat? aut
 quomodo describatur? intactum relinquimus. Divisiones
 è tenus attingemus, quatenus usui nobis esse possunt. At-
 tendenda ergo illa est, quae fit in *Juram. CALUMNIAE*, quod
 vel generale est, vel speciale. *Stryck. Coll. Pr. u. XII.* Ab ro-
 gato autem in Foris Saxon Juramento Calumnia generali,
 ob perjurii periculum, aliasque causas, surrogatum fuit *Jur.*
MALITIAE, probante *Carpz. lib. IV. tit. VI. Resp. LIV. n. 3. §.*
Ord. Proc. tit. 18. §. Es soll auch einiger der 2c. *it. tit. 37. Nov.*
Decis. Elect. 70. Sic animadvertenda quoque est distinctio
 in *Jur. VERITATIS* sive assertionis, & in *Jur. CREDULI-*
TATIS.

TATIS, de quibus, quippe per se notis, vid. *Systematicos* it. etiam *Carpe, P. I. conf. 24. def. 14. & Resp. eo. lib. III.*

§. XII. Succedit (IV) CONFESSIO PARTIS adver-
fae, dispendenda In Judicalem, coram Judice competente
facta l. 2. de *Confessis*, qualis omnino obligat, & extrajudi-
cialem, quae fit apud probos, fideque dignos homines ex-
tra locum Judicii, & talis vel probat & obligat, vel nec
probat, nec obligat, prout illa causam habet, aut non
*Goibofr. in not. ad l. 11. §. 9. ff. de interrog. in 7. fac. conf. Spie-
gel. Lex. 7. Confessio coram Notario videtur habenda vel pro
publica, & obligante, quatenus in Scripturam redacta est,
vel pro privata & probante, nullo insuper instrumento con-
fecto. Nulla autem hac propria confessione efficaciorum
esse probationem patet ex l. 2. c. de transact. l. 13. Cod. de
not. numer. pec. modo secundum interpretes facta fit (1) co-
ram Judice competente c. ut si Clerici X. de Judiciis, coram
alio enim prolata non stringit Jo. Andreae ad Decretales c. per in-
quisit. de Electione. (2) adversario praesente (3) liberè non co-
acte (4) de re litigiosa (5) non erronee, non enim fatetur,
qui errat l. 2. ff. de Confess. (6) jurato facta (7) acceptata à
parte tanquam judiciale confessum de quibus evol. Bou-
ricius de off. Adv. c. XXII. Gail. I. obs. 55. n. 8. Stryck. Introd. ad
Prax. c. XVII. §. 17. Myns. Cent. 10. obs. 51. Masc. de Prob. Vol.
1. qv. 7. per tot. (8) non improbata à Judice c. mulieri X. de
Jurejur. Myns. l. c. pluribus.*

§. XIII. Tandem restat (V) OCULARIS INSPECTIO,
omnium efficacissima probatio, quae rei & loci evidentia
feu inspectione oculari fit l. 3. §. 1. in fin. ff. fin. regund. l. 3.
C. eod. Cum igitur major & efficacior fiat probatio tali mo-
do suscepta per evidentiam, quam per audientiam, meritò
unus oculatus testis pluris quam decem auriti valere dici-
tur, quia ille errorem habere nequit, hi verò omnino ac
facile *Menoch. de Arb. Jud. Quast. cas. 526. n. 5. 12. Masciar. de
Prob. qv. 3. n. 4. 5.* Usus ejus maximè frequentatur in disce-
pta-

ptatione finium dubiorum, terminorum motorum &c. Id quod negotium ansam inter alia praebeat tum Judici, tum sapius etiam partibus litigantibus, ut haec vel ad arbitrium tertii causam per COMPROMISSUM devolverent litium inter se finiendarum gratia *l. 1. ff. de Recept. Arb.* hac forte cogitatione, utilius esse macre concordium quavis pingvi sententia, *Knieben, de Sax non provoc. Jur. Advoc. cap. 3. n. 73.* vel peterent instando Judicem, ut certos deputaret COMPROMISSARIOS, qui citatis eis, quorum interest, se in rem presentem conferrent, ocularem Inspectionem (eine Besichtigung) instituerent, & hac ratione quaestionem causae in Judicio alias diu diutius pendentis dirimerent *Stryk. Introd. Prax. c. II. §. 15. Coll. Pr. Sect. III. memb. 1. §. 8. Bruweman, Proc. Civ. cap. 2.* Tantum de Probatione in genere.

CAPUT TERTIUM.

CONTINENS

TRANSITUM APPLICATIONIS FACIENDÆ CUM SCIAGRAPHIA.

SUMMARIÆ.

§. I. *Commendatio Applicationis in studio Juris, cum theoretico, tum pratico, ejusque ad duas positiones restrictio.* §. II. *Positiones ambæ.* §. III. *Ratio transiendi.* §. IV. *Sciagraphia, juxta quam Applicatio faciendæ.*

§. I.

Laudabile, vitæque hominum necessarium advocacionis officium *l. 14 C. d. Adv. Div. Jud.* primario vertitur in eo, ut cognita varia actionum genera ad casus in Civ. societate obvientes prudenter applicentur *l. 1. §. 1. de J. & J.* Quo facto eligatur necesse est tale Legis beneficium, quo & fa-

& facilius & commodius Partium Jura defendi queant, n̄ stultitiā ab ipso Imperatore in §. 5. Inst. quod cum eo, qui in al. pot. accusari quis velit. In præsentianem eò annitatur, quantum ingenii tenuitas fert, statim sub ingressu Juris subtilitates, rigoresque maximè in nostra materia duabus legibus positionibus temperare, ad quas in subsidium multoties, maxime in materia testium, recurrendum erit.

§. II. Positionum igitur altera hæc esto : Multa ex consequenti tolerantur, quæ principaliter fieri prohibentur l. 1. & 7. ff. de autor. & consens. Tut. Ulpianus l. c. exemplum dat in tutore, autore in rem suam. Cui merito adjungatur legatarius, qui in testamento, quo legatum sibi relictum est, rectè testari potest l. 20. pr. ff. qui test. fac. licet alias non solum heres in eodem testamento tanquam testis non valeat l. c. sed & nemo in re sua testis esse possit l. 10. de Test. Altera ita sonat : Testes inhabiles admittendos esse, quoties alia probatio ad eruendam veritatem non datur l. 7. ff. d. iii. exempli loco servus in l. c. servit. Veritas autem explicante Carpz. tum demum non haberi posse dicitur, quando negotia de sui natura difficilis probationis sunt vid. Carpz. Part. I. const. XVI. def. 73. Hortens. Cavalcantus Italus, de Testibus Part. IV. n. 217.

§. III. Nunc propius ad rem. Quemadmodum igitur in istis specibus Probationum in Cap. preced. enumeravimus ; Ita nunc quoque eodem pede incedemus, relatari nos in aplicando eò, quoties, quæ jam dicta ibi sunt, denuò repetere opus foret. Ut autem omnia, quæ ad intentionem nostram consequendam faciunt, rectè ponderemus, visum fuit, ne aut confusio oriatur, aut necessaria omittantur, omnem probationem censualem, qualiscunque ea sit, certis cancellis includere, eumque in finem sequentem sciagraphiam, quæ loco summariorum ad quodvis Caput seq. adhibeatur, huc ponere.

§. IV. Censuale in probationem institutus

præmedietur Possessionis titulum, inde dabitur

CAP. IV. §. I.

Actiones competentes aut

inter Dominum & Censitum,

§. II.

Contra extraneum tertium turbantem.

§. III.

Exceptiones, de quibus factus in Parte de Reprobatione.

Medietur ipsam Probationem, qua duplex:

1. *arrogans*, eaque tam

ordinaria, in qua occurrunt

§. IV.

I. TESTES, partim

Privati, de negotio aut

futuro, hinc ad Perpet. Rei Memoriam.

§. IV.

presenti, qui esse possunt

Pupilli,

§. V.

Vicini

§. VI.

Inimici

eod.

Advocati

§. VII.

Domestici

§. VI.

Oculati & auriti

eod.

Publici, utpote

Magistratus in civitatibus

§. VIII.

Seniores aut Sculteci in pagis

eod.

Camparii Antiqui, *Selbsthüter / Sohr-Acker- und Wiesen-Wegte*

§. IX.

Viri terminales, & agrimensores, *Feldmesser*.

eod.

II. INSTRUMENTA, ubi notandum, alia

CAP. V.

1. esse aut

Publica

Libri Principum, *Fürstenbücher*.

§. I.

Libri Censuales, *Erb-Geschoß, Ment-Bücher*.

§. II. & III.

Libri Aestimii, *Catastra, Soalbücher*

§. V.

Literæ Investitarum, *Erb-Ring-Briefe*

§. VI.

Informationes feudorum, *Lehens-Informationes*.

eod.

Testimonia Censualia.

ibid.

Literæ Presentationis, *Auffrages-Briefe*.

Protocolia Judicialia, *Registraturen* etc.

§. VII.

Transactionum Instrumenta, *Verträge*.

eod.

Libri Antiqui, *Fluhr-Bücher*.

§. VIII.

Libri Scultecorum,

ibid.

PRIVATA

Apoche & Antapoche

§. VIII.

LL. Rationum, *Rechnung- und Hans-Bücher / Einnehm. n. Ausg.* §. IX.

Literæ Reversales, *Reverse / item:*

Bacilli fish, Kerbbücher / Kerbjettel

§. X.

2. haberi penes partem vel utramque, vel alterutram &c.

§. XI.

III. JURAMENTA.

IV. CONFESSIO PARTIS

V. OCULARIS INSPECTIO.

Extraordinaria, hinc Demonstratio vel in specie talis vel Contra Remonstratio de qua

veritas unde Praesumptio vel ex

ultime.

possessione

qui actus Praescriptionem producant

Solutione census

opinione famaque vulgi.

CAPUT QUARTUM.

§. I.

AD propositum nostrum nunc propius accessuri, ipsaque hæcenus in genere dicta, nunc in specie ad bona Censitica applicaturi, primo omnium rem cum personis habemus. Personæ enim sunt, propter quas omnia Jura constituta videmus in nostro Corpore Juris; conferrique ista per Contractus, variè distinctos, & à modo contrahendi denominatos, ad transferendas res, rerumque dominia habiles ac licitos. Impresertiarum ob oculos nobis esse debet CONTRACTUS CENSITICUS, obligans tam Dominum, quam Censitum ad præstandum id, quod vel ex pacto, vel ex natura contractus quisvis debet; alioquin, cum malitiis hominum ad læsionem inter se invicem tendentium minime indulgendum sit, concedunt Sacræ Leges læsis saluberima beneficia ac remedia, scil. Actiones, ut jus quaesitum, invito nunquam auferendum, legitimo tramite persequantur. Neque tamen propterea iniqua plura prætendentes habent, quo gaudeant: Non enim, nisi iusta ac iustè petentibus Jura succurrunt. Præsens nostra tractatio Jura ac Jura pro sine habet, cum non cuivis prædium aliquod censiticum attribuat, nisi probanti. Casus esto: Arrogat sibi quis censum in hoc vel illo prædio, coactus possessorem, ut quotannis sibi præstando pristinum dominium recognoscat. Nunc queritur: An hic actionem fundatam instituire queat? Quod denegandum ipsi sane non est, modò constet de antecedente aliquo contractu vel alio titulo censuali, & certo respectu de subsequuto implemento ejus, ratione traditionis: Eo casu res & causa debendi clara; hoc autem quaestio ulterior remanet: utrum prædium, de quo conventum, traditum fuerit, & possessum à Censito: aut an minus, interim tamen monstratum, da der Käufer eins und angewiesen worden / & concessum ad occupandum? Priori modo

modo liquet, Dominum fundatum habere jus, ad agendum contra ejusmodi improbum, ingratum & contumacem Censitum, *Struv. f. feud. esp. VIII. X. & XVI. aph. 2.* imò adeò adulantur mores Germaniæ tali Domino, ut castibus nonnullis potestatem dent ipsum arrestandi, tam quoad res, quam quoad personam, capiendi ab eo pignora, inque eum manus injiciendi, probante *Gail. de arrest. c. 10. n. 1. 3. Id. in Tr. fract. pac. lib. 2. c. 9. 10. Manz. Decis. Palat. dec. 2. q. 19. n. 17. 18. Mantius de Homag. tit. 4. n. 24.* Posteriori modo non dubitandum, quin pariter fundata ac parata actio pro Domino militet, ut census promissos ex prævio contractu, perfectè inito, consequatur, debitoremque ad occupandum, præstendaque præstandum adigere possit *l. 13. §. 19. ff. de Ad. Emi.* Et ita leni via proceditur adversus talem pertinacem, scil. actione aut venditi, aut ex stipulatu: Gravius enim obtinet moribus, permittentibus Domino jurisdictionali, pænali judicio talem coercere. Conf. de his *Leiser. de f. Georg. c. 18.*

§. II. Pari quoque ratione vice versa evenire non raro solet, ut Censito adversus Dominum, tradere & implere detrectantem, de probatione juris quæsitum laborandum sit. Hic pro fundamento rectè ponit Contractum, vel alium titulum, & ex contractu actionem e.g. emti, ex stipulatu, conditionem ex moribus, uti supra. Imò datur etiam actio ad interesse ex mora Domini culposa, vid. *Schüz. ad LB. tit. de Ad. Emi. Vend.* Et hoc probatoris fundamentum anteponit *Mascardus* possessioni 40. annorum, cum in probando censu dicendum existimat: peto censum, (non quia illum mihi solvisti 40. annis, sed) quia illam mihi debes ex Contractu, (aliquo supra nominato. *f. de Probat. concl. 279. n. 9. de usur. Glossator in c. pervenit X. de cens. & ita sufficere allegationem causa specificæ statuit Mascardus, licet allegata non probetur. l. c. n. 14.* Eoque facilius hac in re Censito adversus Dominum connivendum, quo magis huic in dubio favent-

dicto unde vi *arg. II. feud. 22.* verb: salva reverentia, *junct. l. 1. §. 34. de vi & vi arm.* hinc est, quod existimet *Ludw. 7. feud. p. m. 41.* dari Censito contra Dominum spoliantem actionem in factum, quod convenit cum loco allegato *ex II. feud. 22. verb.* salva reverentia. Secus verò habendum est, si vis armata à Domino illata fuerit *Siruv. 7. f. c. XI. apb. 3.*

§. IV. Personas agentes comitantur TESTES. De his autem in genere quaeritur: An in probatione censuum potissimum admittendi? Regulariter negant, volentes scripturam seu Instrumenta, Ratio: quia 1) *contractus* hic celebrandus est in scriptis *Masc. de Prob. concl. 603. n. 3. 6. 10.* 2) Concessio proprie fit in perpetuum; jam verò memoria hominum, maxime testium est labilis *l. 29. C. de testam. & l. 44. pr. ff. de acquir. vel amitt. possess. Masc. Prob. Concl. 424.* Sed scriptura five adfit, five non, non impedit productionem testium: Nam eo casu testibus non facile est opus; hoc autem, cum sit amissa, constat inter Dd. duos, si de amissione liquidò adpareat, probare de scriptura ejusque tenore, *l. 18. in fin. C. de testibus*, quinque autem requiri, sin minus *Bart. ad l. cit. & avib. rogati C. de Test.* In quantum in specie considerandi veniant, hucque faciant, jam videbimus. Ad Sciagraphiæ nostræ ductum sese offerunt primùm Privati, atque in his maxime illi, qui ad PERPETUAM REI MEMORIAM de Justitia causæ deponunt. Nos interim, perfrustrantes supra cohortes testium, vidimus, quanta eorum habitas sit. Valens enim ac sufficiens eorum testimonium meritò reputatur, susceptum in favorem five actoris five rei, observatis tamen observandis *Gail: obsf. 92. n. 3.* & pollet pondere suo perpetuò omnique tempore, prout etiam claris verbis docet die Sächs. Proceß-Ordnung tit. 27. §. 2. verb: Es soll aber auch ein solches Bezeugniß ad P. R. M. NB. zu jeder Zeit wenn sich der Producent dessen würde gebrauchen wollen / er sey Kläger oder Beklagter / seine Krafft und Würckung haben und behalten. Id sanè cum grano salis, ut ajunt, intelligendum est, quatenus salva sint requisita ex Practicorum doctrina

Curia necessaria, ibid. verb: wenn gebühlich damit verfahren.
Fusé de his cit. *Gail. obs.* 92-95. Ex his, aliisve licebit facile
ad nostram probationem argumentari, quanta hujus testi-
monii autoritas in ea valeat, ac futura sit, scil. maxima.

§. V. Progredientes in lustrandis testibus deprehendimus arceri tanquam inhabiles PUPILLOS. Atque adeo prohibentur, licet pubertati proximi sint, sed cur ita? Propter defectum, inquit, Intellectus, imperfectumque judicium. Sed quid si veritas aliter haberi nequeat? Tunc respondent, fidem aut indicium saltem facere illos, examinari si fuerint officio Judicis, non verò ad instantiam partis, ut colligitur ex *Mascard. Conclus.* 1253 per totam Majores tamen facti probant de his, quæ in atate pupillari videntur, modo tales res sint, quæ in sensum & intellectum ejus pupillaris atatis tempore cadere possint, vid. *Carpz. P. 1. consl. 16. def. 55.* De INIMICIS pariter cognovimus supra, adhiberi eos neutiquam posse, maxime si utriusque partis sint *Carpz. P. 1. consl. XVI. def. 56.* Quod autem Dn. Lyncker in *Anal. ad Struv. Syntagm. J. Civ. tit. de testibus*, etiam non capitales à limine judicii arcendos esse, putet, illud minime videtur Legibus conforme esse, quippe loquentibus solum de capitalibus inimicis, ut clarissime elucet ex *l. 3. ff. de Test. ubi in princ. verb. inimicus ei sit adversus.* Conf. *Getbofr.* uberius explicantem in *not. ad l. c. lit. 4.* cujus expositionis evidentior ratio adparet ex *l. 24. ff. cod. Struv. Exercit. XXIX. ib. 39.* qui odium capitale ex *l. 1. §. 24. de Quest.* rectius præsupponit. *Ayrevi Proc. Hist. lib. I. c. VI. obs. 1. n. 9.* Optime igitur, quam inimicitia heic sufficiat, arbitrio Judicis relinquendum, v. *Nicol. Proc. p. I. cap. 59. num. 36. cum multis alleg.* Quanquam in criminalibus levem etiam inimicitiam attendendam putent, vid. *Bertazzol. in crim. Consil. 4. 4. n. 5.*

§. VI. DOMESTICI pari ratione communiter repelluntur; In census tamen probatione aliquo modo difficili observari debet, quod positiones superius traditæ volunt,
nempe

nempe ex consequenti eos esse tolerandos, & hoc eo magis, quandoquidem ostendente *Carpovio* famuli pro Domino de his, quæ non nisi per domesticos probari possunt, rectè admittuntur, vid. *Part. I. consl. XVI. def. 57.* Plures castas, in quibus adhibeantur, evolve in *Nucl. Proc. Judic. Part. I. c. 59. p. m. 213.* VICINOS eodem modo suspectos, haberi dictum *supra* fuit. Hos autem non solum beneficio possessionum nostrarum haut agrè, imò præ famulis & domesticis admittendos esse, non immerito placere debet; Sed & ipsi quoque Doctores pro vera probatione horum depositiones in casibus, qui sensu corporeo percipiuntur, scil. in probatione habitationis, possessionis vel quasi habent, licet de auditu tales & in confinio sint autore *Mascard. Concl. 395. 1208.* Hinc est, quod *Seckendorff* in *seinen Teutschen Fürsten-Staat* doleat, quod vicinorum testimonia sæpius ita incerta sint propter horum negligentiam, dicens: Es giebt auch die Erfahrung / daß oft wenig Leute in den meisten Orten sind / die sich die Mühe nehmen / auf anderer ihrer nächsten Anstößer und Nachbarn Acker zu merken / sondern sie wissen nur beyläufig davon. Id quod maxime in damnum bonorum Dominorum Censiticorum accidere ex sequentibus ibi patet. Vid. *Addit. des Fürsten-Staats pag. 42.* Hinc benè *ordinatio Prov. Magdeb. c. 32.* constituit, ut visitatio limitum fiat in præsentia vicinorum, deder benachbarten und angränzenden / five beydersseits angränzenden.

§. VII. De ADVOCATIS ultimò restat dicendum, item simul etiam de Procuratoribus, aliisque supra commemoratis. Quid autem, & in quantum probent, ex Positionibus nostris formandum, & securè, probare illos, affirmandum est; Et utique habenda eorum ratio in probandis causis erit, dum plurimis interfint, ut inde *Mascard. de Prob. & Menoch. de Presumption.* rectè *passim* in suis *Traactatibus* concludant, esse legis præsumtionem, hos scire clientum negotia. Verum ergo, quod validè ad probationem censuum, casu ita eveniente, in subsidium adhiberi possint.

Carpz.

Carpz. I. consl. XVI. def. 60. Istud adhuc supereff, ut, cum occasione testimonii de Credulitate observaverimus in §. VII. testes alios dici AURITOS, alios OCULATOS, nunc de his difficiamus breviter. Quod testes de visu attinet, extra omnem contentionem est, valere illos, adeo ut admittantur, si dicant se vidisse v. g. apocham, de qua *infr. conficij. Felin. de fide Instrument. cap. 2. Mascardus de Prob. Volum. 1. concl. 110. n. 5. 7.* Hos vero quod spectat, nempe de auditu tales, cognovimus *supra* exigui momenti esse, etiam in causis favorabilibus, & juxta *Menochium* levem facere presumptionem *conf. 458. n. 34. Cravetta cons. 277.* Magis favet *Mascardus* *conf. 395. Et 410. n. 14.* præcipue huc faciunt Nunc quaritur: Quid auctoritatis in probatione censuum obtineant? Resp. paucissimis, illos juxta positiones supra ex consequenti tolerandos, ac in subsidium vocandos esse, quum nimirum veritas censualis prædij ac præstationis aliter haberi nequeat. Id quod multo magis accipimus, quoniam non solum sæpe laudatus *Mascard. d. concl. 410.* pro nostra sententia fiat, sed etiam beneficio limitationum Dd. casus pro nobis simul expressi sint, in quibus sine dubio admittuntur, v. g. in probatione facti antiqui, eorum que difficilis probationis sunt, in possessorio, item: quando testimonium de auditu adminiculatum est aliis fulcris, conjecturis, præsumtionibus. *Nucl. Proc. Jud. Part. I. c. 61. p. m. 239. seq. conf. Menoch. l. 2. Arb. Quest. cas. 475. n. 12.* Calculum autem omnium merentur *Farinacii* verba, scil. auritam quoque fidem heic admitti, vid. *de Testib. l. 3. 4. 7. cap. 2. qv. 69. n. 170.*

§. VIII. Monstrat nunc in ordine Sciagraphia testes publicos. In quibus MAGISTRATUUM, Senatus, Judicum pro cujusque loci diversitate diversorum auctoritas fidem præ aliis meretur. Pro his enim, actisque coram eis gestis valida est præsumtio veritatis. *Dn. Lyncker. Resp. IX. n. 92.* Geri autem coram his æque ac coram Dominis oportere contractus de bonis, tum feudal. & emphytecticis, tum censificis omnes pensione obnoxios non solum in alienando

declarat Rescriptum Elector. Job. Georgii I. sub dato 29. Jul. 1652. §. Als erklären wir etc. quam etiam in observando ac visitando, probe requirunt ordinationes Provincial. e. gr. *Gotbana, Part. 1. c. 3. tit. 25. Rudolstadtensis Civitatis c. 17. §. 4. Magdeburgensis, cit. cap. 32. vers.* So gebietheyn wir verb: in Beyseyn der rer Gerichts-Herren. Quare si ex his rei veritas requiratur, habebit actor testimonium publicum, validum, omni exceptione majus. Neque minima hac in re fides adhibetur SCULTETIS cum horum Assessoribus adjunctis, aut Scabinis, denen Schöpffen à Jure inveniendò aut hauriendò olim dictis Land-Necht lib. 1. art. 62. daß sie das Recht oder Urtheil Vorstehern der Gemeinde / siquidem his eadem, in *Corpore Juris Provincialis in specie in Ordin. Civitatum Decurionibus prescripta* demandata deprehenduntur, quæ supra Magistratui Decurionibus Civitatum & Judicibus ex *Ord. Prov. Gotbana ordinata* recensuimus. Conf. de horum officio *Leiser. in f. Georg. lib. III. c. V. tit. de pagis.* Quæ ex re non minor ipsi fides attribuenda venit.

§. IX. Succedunt CAMPARI, vulgo, Feldstücker / *Speidel.* voce hac imprimis antiqui *inorru*, alte Fluhr-Schlesgen / die selbst bey allen gewesen / Feld- & Wögte / item: Acker- und Wiesen-Wögte / *Seckendorff.* in Deutschen Fürsten-Staat l. c. Horum fides ex munere probanda; muneris ratio ab Institutis Romanis petenda est. Munus agrorum cura erat, (hac en im tanquam expeditissimum ararii augendi medium illustratur à *Casp. Klockio de Aravio l. 2. c. 1.*) & quidem primo, ut recte colatur areturque; postmodum extensum quoque fuit ad omnia ruralia bona, & hac ratione ad omnis generis reditus, hinc & vectigalium, canonum, censuumque curam simul complectebatur. His igitur, precipue antiquis, fides detrahenda non est, maxime cum jurati esse soleant, vid. *preter alia ordinat. Municip. Wurttemberg. tit. von Feldstücklern. Dn. à Seckendorff.* de his ita: Hat man etc. zu schaffen genug / wo man die Lage finden will / senterlich wenn etwa

etiva ein alter Fluß: Schütz gestorben / der sonst anderen die Nachricht gegeben. *In addit. des Deutschen Fürsten Staats ad cap. II. in fin. p. m. 42.* Ita ex munere & cura fides est clara. Denique locus assignatus quoque fuit VIRIS TERMINALIBUS, ac Publicis Agrimenforibus, geschwornen Feldmessern / Steinsehern und Untergängern. De horum officio *Myler. in Metrolog. cap. 3.* De electione facienda *Ord. Prov. Sapius adducta Magdeb.* De his adhibendis *Koppen. Decif. qn. 44. n. 34. in summar.* Quos certe notitiam agrorum exactam habere oportet non tam ratione quantitatis, secundum longitudinem & latitudinem, quam etiam ratione qualitatis, an prædia aut agri Principis sint, an privati, an liberi, an censibus obnoxii &c. Ita enim muneris ratio exigit; Ita eadem vult, ut in possessione fidei publicæ merito tueantur. *Vid. Dn. à Lindenspur. in Comment. ad Ord. Pol. Wurtemberg.* De his his plenius agere pro hoc temporis spatio non licet.

CAPUT QUINTUM.

S. I.

Series nostræ Sciographiæ nobis nunc Archiva aperit, exhibens INSTRUMENTA. Horum in probando pondus conclamantibus eò omnibus Dd. votis ac vocibus grave, imò gravissimum est, autore *Mascardo Concl. 603. Vol. II.* E contrario nimirum iis detrahit *Frider. Marini*, pro regula tradens: Ex scripturis (quod tamen de privatis intellectum rectius volunt) nec jus censuum, nec titulum, nec qui possessionem ipsius J. censuum probari. *in Tr. de J. Censuum c. 7. n. 13.* Quemadmodum autem alia natura quasi utque origine munita sunt, alia non; Ita instituimus agere primùm de Publicis. Nomen atque autoritatem Instrumenti Publici merere LIBRUM PRINCIPIS, Fürsten-Buch / non puto fore, qui neget. Qui enim Principes utrumque tempus & bellorum & pacis rectè gubernare volunt, his curæ est, ut suam Majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus

gibus armatam semper conservent. *Imp. in Praem. Inf. princ.*
 Quare non solum prospiciunt sibi de ministris, inprimis
 quaestoribus, qui sunt in vita honesti, in officio diligen-
 tes, quoad facultates locupletes, quoad potentiam medio-
 cres, secundum monitum *Regis Angl. Jacob. I. in lib. 2. de
 paucis pag. m. 74.* sed etiam ipsi legendis & considerandis
 rationibus plurimum temporis impendunt, prout de Car.
 V. Historiæ testantur, imò quod magis est, tales solere pro-
 priâ manu conscribere sibi libros, continentés, quantæ sint
 opes publicæ, quantæ privata: quot classes, provincias, quot
 tributa, vectigaliaque possideant: Ex Rom. Hist. exemplo
 est Augustus, de quo *Sueton. in vita lib. 2. c. 101. inf.* & Tibe-
 rius. Ex recentiori Cofinus Medices, Italus, cujus libro filius
 perpetuò usus dicitur, referente *Everb. à Weihe in Oration.
 utrius regni conditio sit melior.* Sic recentissimum est exemplum
 Ludovici Senior. Hassiæ Landgrav. qui redditus anniversarios,
 etiam tenuissimæ præfecturæ consignavit, & in numerato ha-
 buit. Plura *Werner. lib. I. der Fürstl. Tischreden cap. I. Was
 der Fürsten geheime Buch in sich begreifen soll.* Fides horum,
 si adsint, uti est illustrissima, ita meritò erit efficacissima, evi-
 dentissima.

§. II. Libros CENSUALES præ aliis plurimis para-
 tissimam probationem habere in declarando bono censiti-
 co, nunc videbimus. Libri Censuales, germ. *Nichtig Steuere
 Register / Erb- und Geschoß-Buch / Besold. b. v. Zins- oder
 Schoß- und Renten-Bücher / Wöbner. obs. Pr. v. b. Steuere
 Bücher / Steuer-Register / ibid. Erb-Register Franzk. de lau-
 dem. c. IV.* quibus census probatur, vel publici, quatenus aut
 autoritate publicâ confecti; aut ex archivis præfecturarum,
Berl. Par. 2. decis. 282. desumpti sunt. Privati quatenus à Do-
 minis censum conscripti habentur. De fide & effectu horum
 in probando contra rusticos *Dr. Lynck. Resp. LXXIII. n. 9.*
 nunc quaeritur: Ubi responsio facile auditur, à quibusdam
 & quamplurimis negativa, propterea quoniam (1) plerum-
 que sunt ad instar domesticæ testationis, cum ex iis nec de
 tempo-

tempore, nec de personis presentibus, nec à quo scripti sint intelligatur, hinc deficientibus aliis adminiculis nil probare arg. l. 5. C. de Prob. (2) Domini hac ratione in propria causa testes fierent l. 10. de test. (3) quivis Dominus pro lubitu hisce inferere, eos augere, novaque inducere possit *Carpz. lib. 1. tit. 7. Resp. 61. n. 12.* Tradit tamen *Webnerus* voce: Bücher n. 11. ex consuetudine Germaniæ probare & pro publicis haberi ex *Crant. cons. IV. n. 34. tom. 4.* addens ex *Mollero IV. Semest. 37.* si adminicula habeant. *Pruckm. consil. n. 262.* Vide etiam *Webner* voce: Erb-Bücher. Ab aliis affirmativa auditur magis amplectenda, ita ut plenam mereantur fidem, modo legitime confecti fuerint. *Carpz. d. Resp. 61. n. 21.* Igitur tota res in forma posita est, seu in modo describendi, einer Huf- u. Beschreibung / qualem quidem optavit *Dn. à Seckendorff.* in *Addit. ad Deutschen Fürsten Staat* / & ex parte promittit etiam his verbis: Möchte wohl eine bessere und gründlichere Art zu finden seyn / eine Huf- u. Beschreibung einzurichten / es will sich aber nicht thun lassen / derwegen ich gemeinet / durch einen guten Freund ic. in einen besondern Tractat etwas zu entwerffen / ic. Illa autem forma optimè in famosissima *L. 4. pr. ff. de Conf.* exprimitur, ubi *Ulpianus*, si agri in censum referendi sint, requirit: (1) Nomen feudi cuiusque secundum (a) civitatem (b) pagum (c) vicinitatem, scil. quos duos proximos vicinos habeat. (2) Quantitatem ejus sive sit arvom, quot jugera habeat? sive vinea, quot vites? Et sic de aliis. Exactiorem formam commendat modo laudatus *Dn. à Seckend. l. c.* scil. adesto 1) Nomen possessoris, des *Hun- wohners* Nahmen einer nach den andern. 2) Descriptio feudorum, da bey jedem zu finden / was er vor Güter habe. 3) Horum quantitas, wie viel Hufen Acker oder Morgen / 4) qualitas eorum a) ratione situs, neben wem sie liegen / supra dictum, b) ratione oneris, wenn sie Lehn- oder gültbar sind und dergl. pag. m. 41. Addit citato loco alia monita, omnino observanda, utpote de nomine possessoris ponendo, carpens hunc scribendi modum: Hans N. hat einen Acker in dem

E

dem

dem und dem Felde / neben Peter N. und George N. gelegen. ita ratiocinans : Denn wo dieser Hans N. gestorben / und hat unmündige Kinder / die den Acker haben wollen / verlassen / die benannte Anstößer / Peter und Görge sind vor langer Zeit etwa auch todt / und wo sie noch lebten / sind sie vielleicht Schälcke / die den Acker wohl selbst unter sich schlagen wollten. Vide *ibi* plura. Requiritur insuper ad legitimam Libri Censualis formam , ut à personis publicis subscribantur , *arg. pr. Inst. de Emit. Vend. l. 8. §. 15. quib. mod. pign. solv. vel signo publico muniuntur l. 2. ff. de reb. alien. non alien.*

§. III. Ad formam ulterius requirit *Dn. de Lyncker*, ut prælegantur rusticis *Anal. ad Struv. Ex. XXIX. ib. 23.* Insuper *Carpz.* vult, ut in præsentia Notarii & testium conficiantur, accedente adprobatione subditorum juratâ *lib. 1. Resp. 62.* hoc enim qui faciunt, cautos & prudentes vocat *Franzk. de laudem. c. IV. n. 31.* Porro, si subditi ex conventionem propria libris censualibus se obstrinxerint *d. resp. n. 2.* aut de re non magni momenti seu præjudicii agatur, aut libri sint antiqui, aut rustici eosdem pro se allegent, aut iis productis non contradicant, quæ singula & plura ibidem videbis. Ita sanè ad formam publicam confecti Libri Censuales plenissimum probandi robur habeant necesse est *l. 30. 31. C. de Donat.* adeò ut testibus præferantur, *l. 10. ff. de Probat.* quia superfluum esset sufficientibus publicis monumentis privata adducere velle *l. c. 31. C. de Donat.* & testes etiam facile se subornare patiantur. Hactenus autem dicta solum partim de originalibus, non copiis (denen Copeyen) intelligenda sunt secundum Breslauerischen Proceß-Ordnung *art. 47.* partim de Publicis, de his enim sermo fuit. Quid autem de his, qui aut privata sunt, aut ubi publica subditorum adprobatio deficit? Ad quam quaestionem respondemus: eos quidem legem *5. C. de Prob.* suspectos ac nullos in probando reddere, prout *supra c. II. §. VIII.* verbotenus L. illam adduximus. Conf. *Coppeni Decis. 46.* ubi plura notata digna *n. 22. seqq.* Tamen hoc non obstante, salvari horum fidem vacil

vacillantem constat, certis observatis requisitis atq; adminiculis, partim usque huc recensitis, quum ad meliorem autoritatis publicæ formam ea requiri diximus, & per consequentiam in privatis multò magis necessariis, si fidem habere debeant: partim aliis quibusdam ex observatione Interpp. Juris nunc addendis; Inquiunt enim præter antiquitatem, rei pondus, & consensum eorum, quorum interest, observandum insuper esse, ut (1) hi libri Censuales in Archivo publico custoditi, exque eo prolati proponantur. (2) plures sint uniformes sine conscripti, (3) à probis, honestis, fideque dignis exarati sint, (4) quædam ad minimum in iis notata aut justificata sint, (5) præscriptio ex iis per præstationem intra sufficiens ad præscribendum temporis spatium colligi queat. *Evolv. Hart. Pistor. obs. 159. Molter. Semestr. l. 4. c. 37. Wesenbec. P. 4. conf. 166. Pruckm. l. c. Leiser. J. Georg. lib. III. tit. de operis rusticor. De librorum hoc modo confectorum fide vid. Dn. Lyncker. Resp. LXXII.*

§. IV. Enotanda adhuc supersunt duæ quæstiones, quarum altera: An hæc adminicula, quæ requiri diximus, omnia simul & conjunctim adesse debeant? Qui perpenderit hæc omnia requisita, insimulque vim ac potestatem autoritatis publicæ in probando & fide, quam præ se fert, citra dubium negativè respondebit. Cui meritò subscribimus moti unanimi consensu Juris Interpp. Interim tamen non negantes, Judicis prudentis arbitrio hac in re multum tribuendum esse, quin & usus quotidiani, locorum observantiæ, ac practicæ quotidianæ rationem habendam esse. *Hart. Pistor. cit. obs. 159. n. 2. Coppem. decis. 46. n. 17. sq.* Altera Quæstio: Quid probent LL. Censuales? *Resp. Dn. Lyncker. probare quidem solutionem, non tamen dominium: imò quandoque facere præsumtionem dominii, Resp. LXXIII. n. 10. seq.* Hinc deficeret certe actor hisce fretus, in probatione sua; Sed bona ipsi causa est, triumphet! cum probata solutione, probatum sit dominium. Verum enim est *Barbose* axioma; Per receptionem census probatur dominium, *Axiom.*

Jur. lib. III. c. 17. n. 1. ex l. 19. C. de R. V. Brunn. ad l. 20. C. de Agric. Gothof. ad l. c. 19. de R. V. Immo Leiferus, deficiente alia probatione, solutionem census sufficere ad probandum ait, ex justo titulo impositam per lapsum X. XX. ac potius XXX. & XL. annorum lib. 1. c. 18. n. 36. 37. Hare. Pif. lib. 2. tit. 52. O. 2. Moller. 2. Const. Sax. 40. conf. l. 6. ff. de Usur. & Gothofr. ad hanc lit. h. 1.

§. V. Libri ÆSTIMI, aut Catastra de quibus *cap. II. §. X. die Saalbücher Besold. thes. Pr. h. v.* suntque illi, quibus tributa & census possessorum pro horum feodatibus ac recreditibus æstimari solent, ibique consignari *§. ff. de Cens. Carpz. lib. IV. Resp. 73. Reichs-Abschied Ann. 1744. §. doch sollen u. u. Und nemlich u.* Ne autem promissi supra dati quasi immemores videamur de Quæst: An per Æstimi aut Extimi Codicem dominium aut possessio probetur? resolvenda, respondemus, dividenda hoc loco esse (a) an probent (b) an dominium probent. Ad (a) inservit, regulariter non probare autorem *Mascard. concl. 273. n. 1.* Ipsam tamen limitantem *in seqq.* rectius sequimur. Dicit enim non probare, scil. contra tertium, secus tamen inter personas in istis comprehensas *l. c. n. 3.* maxime si consensere invicem, *ibid. n. 6. 7.* ad stipulante *Carpz. IV. Resp. 73.* ubi: subditos ad hunc librum consentientes ex quasi Contractu obligatos esse. Liqueat ergo, non mediocre aut leve probationis signum esse, scil. si sint hominis privati, imo plenissime probare, si ex Archivo depromtum, aut diu pro publico & authentico habitum sit, quoniam magna antiquitatis autoritas est, Legis obtinentis vim *l. 2. ff. de aqua plu. arc. Dn. Lyncker. Resp. LXXIII. n. 40.* aut si penes personas egregias (quænam sint? tradit *Ruland. de Commiss. P. 2. lib. 2. c. 5. n. 7. it. Disp. de Privilegiatis testibus Præsido Magn. Dn. Meiero Erford. Sect. V. §. 9. 10. 11.*) ac illustres, ut puta Marchiones *Masc. l. c. in seqq.* reperiantur. Ad (b) respond. affirmando de partibus, quæ consenserunt æstimo, aut in ipso descriptæ sunt, *Masc. concl. 543. n. 1.* Licet videantur rectius pronuntiare illi, qui dicunt

dicunt facere saltem præsumtionem ad favorem illius, ad
cujus nomen bona in his descripta deprehenduntur *Decian.*
conf. 418. n. 5. Socin. Conf. 89. vol. 1. aut qui conficiendum in
his scripturam curant, *Masc. c. l. n. 4.* Constat enim, scriptu-
ram privatam potius contra Autorem, confitentem & scri-
bentem probare *l. 26. ff. Mandat. Carpz. 1. conf. 17. n. 34.* &
verisima Socini Conclusio nota est: Æstimum neminem
facere dominum *Conf. suo 205. n. 5. Vol. 2.* Quam senten-
tiam *de Pass. Tr. de Script. Priv.* quoque adprobat. Sic etiam
cum probatione possessionis sese res habet. Fluit ergo ex
his, per Æstimum aut Catastrum probari certâ ratione cen-
sus, prout declarat *Mascard. Concl. 230. n. 5.* Idem *Franc. Bur-
sat. Conf. 186. n. 18.* exprimit, quod LL. Æstimi hodiè ple-
nè credatur, etiamsi non sint à publica persona subscripti.

§. VI. Literæ INVESTITURARUM, quæ dari so-
lent de oblata pensione & retento Dominio, Erb- oder Er-
ben-Zins-Brief / Leben-Bekanntniß / quando manus mortuæ,
inprimis Ecclesia, de bonis censiticis possessores eorum ve-
ros Dominos & proprietarios scripturâ quadam profitentur,
hac ferè clausula: *hierwider zu bekennen ic. bekenniger Herr
seyn ic. Leop. Alb. Schoppius, (Consil. quondam Magdeb.) in Tr. suo
de Alledii.* Pro quorum deinceps renovatione solvitur an-
nua pensio, Erb-Zins. *Idem l. c.* Nam & bona censitica mul-
tis in locis recognoscuntur *Conf. El. Part. II. conf. 39. def. 4.*
ut proinde eò feliciter questioni: An bona in dubio potius
censitica, an emphytectica præsumenda sint? / satisfieri
queat, de qua infra latius. Cæterum adnotandum ex *Dn.
Lynck. Responso 132.* quod in feudis censiticis non requiran-
tur tales literæ, quin etiam in feudis majoribus Vasalli e-
jusmodi literas sibi non procurarint, salvo tamen, facto te-
ctoque jure suo, quod habent. Huc pertinent ejus verba
hæc: *daß in dergleichen geringen Leben keine Leben-Brieffe
ausgefertiget / sondern blos denen neuern Besigern selbige zu
geschreiben werden. vid. n. 12.* addit etiam: Ex receptione
census præsumtionem investituræ firmam nasci, *n. 13.*

FORMATIONES feudorum, Lebens: Informationes porrò sequuntur, ex quibus pariter fontes probationum deduci possunt. Ejusmodi aliquam ultimam lineam Guelpherbytanæ Ducalis Frider. Ulricus de anno 1628. edidit, *Schoppij Tr. 7. feud.* ad quas non minus quam ex literis investiturarum, si nobiles cum bonis censiticis infeudentur, toties recurrentium, quoties aliunde probatio non suppetit, prout nuper solâ earum productione Nobilis quidam Censuarium contumacem & per plures annos præstanda denegantem Judicis sententiâ condemnatum vidit, & hac ratione obtinuit. Pertinent etiam huc TESTIMONIA, quæ ex more & consuetudine quorundam locorum dari solent, si liberi homines proprietatem bonorum suorum Ecclesiæ vel Præfecturæ feudali offerant, ut censu annuo constitutò eadem ab iis iterum recognoscant, cujus formulam sæpè laudatus Schoppius exhibet: *Bekenne ihm solches Krafft dieses Briefes dieser Gestalt / und also / daß die N. und ihre Erben nun fürbas vor sich und ihre Erben genießen und gebrauchen mögen / wie Erb-Zins-Guth Recht und Gewohnheit ist / doch daß sie unsern Kloster davon jährlich auf St. Martini 4. Schæffel zum Erb-Zins geben und reichen. & sic porrò. Tale Diploma exhibet *Leiser. 7. Georg. Lib. 1. c. 18. n. 30. Quod Lehmann* ita effert: Wenn freye Leuthe ihre Haab und Güther einer Kirchen geschenkt / und solche um einen gewissen jährlichen Zins wieder auf ihre Erben zu Leben empfangen. *Chron. Spirens. lib. 2. c. 44.* Non multum differre ab iis videntur Literæ PRÆSENTATIONIS, die Auftrages Brieffe / quando quis allodium suum ex devotione Domino suo territorii in censum offert, ut Dominus hunc, quem presentat offerens, tantquam futurum possessorem, accipiat. ab eo centum expectet, inque rei memoriam literas expediat, hacceque ratione confirmet. *Acta publ. verbo: Auftrages Brieffe anno 1338.* Uterius referantur huc Instrumenta aut LL. ANTIQUI, Stahr-Bücher. Hi videntur se distinguere in liberos 1) quatenus de certis limitibus ac terminis agrorum, Stahr /*

Beitr

Bezirke und Grängen / it. Weichbild / Marck / Zwing-Bann / Grypb. Tr. de Weichbild Sax. c. 1. & ita de quantitate disponunt *Leifero. j. Georg. lib. III. c. V. n. 49. seq. c. VI. n. 19. seq.* 2) quatenus agrorum qualitatem i. e. nomen in hoc vel illo agro possessoris describunt. Commendantur à *Leifero cit. l. eò casu*, si forte dominium vel possessio hujus illiusve agri à vicino vel alio dubia reddatur, ut hac ratione ex inspectione tabb. constare possit, quis olim dominus vel possessor ejus fuerit. Hinc nullum superest dubium, quin Libri hi, sive Descriptiones agrorum plenè probent, quoties ritè conficiantur, omnia de agris, eorumque possessoribus ac Dominis gesta eis diligenter inferantur; alienationes extra districtum rescindantur, nunquam sine consensu Superioris permittantur, de quibus late *Knichen de Jur. territ. passim. Besold. thes. Pr. Contin. voce: Stuhl-Recht* / ubi plura. Sculetis etiam vi officii convenit inter alia, ut observent, quo incolæ Dominis operas, decimas, aliaque, quæ debent, præstent. Vid. enumerationem officii Sculeteti in *Leifero cap. V. lib. V. p. m. 458.* Ex quo horum, maxime si Jurisdictio ipsis simul concessa sit, quoque scripturæ, cum frequentissimè his simul instrumta sint, & conficere annotando singula teneantur, in probationem censuum adhiberi poterunt.

§. VII. Non minus etiam in casibus dubiis confugiendum est ad PROTOCOLLA Judicialia, Lebens-Protocolla, *Dn. Lynck. Resp. 132. n. 12.* REGISTRATURAS, Renovaturas vel Archiva. Cum enim conficiantur ad perpetuam rei instructionem, jurium, maxime, regalium privilegiorum, Reservaten / Hoheiten / Regalien und Freyheiten / item: bonorum, eorumque proventuum, Cammersachen / Renten / Gult / Zins / Getreid etc. memoriam, *Wehner. Obs. Pr. voce: Registratur* / non est dubium, quin ex hujusmodi instrumentis ac scripturis, Briefflichen und schriftlichen Urkunden / is cujus interesse subest, aut jus periclitatur, sese inde informare, percipere ac cognoscere queat, quale jus, quantum commodum in hac vel illa re habeat *Besold. b. v. aus einen*
 Cume

Summarischen Bericht Herrn von Raningen wegen derer Registraturen no. 3. Prout etiam distinctionem prædii censifici à feudali ex Protocollo judiciali colligit *Dn. Lyncker. in Resp. 132. n. 5. seq. conf. Leiser. J. Georg. I. c. 18.* Modò Jurium Privilegiorumque Domini curent, ut fideliter & sollicitè singula eò reponantur, congerantur, imò attendant, daß alle 10. oder 12. Jahr die Zins- Gult- Lager- oder dergleichen Bücher propter nova nomina & mutatos possessores bonorum renoviret werden. *Webner. l. c. p. m. 405. s.* His observatis hi libri cunctorum fortuna ac securitas esse solent, unde omnium Jurium aetuumque præteritorum notitiæ defumantur, *Speidel. h. v. contra neglectis his, plurimorum Dominorum jura ob solum sedulæ Registraturæ defectum, quem multi hodiè cum damno sentiunt, periclitantur, intereunt. Vid. supra cit. Lindenspur über die Fürstl. Wittenbergische Landes-Ordnung fol. 35. De horum fide Webner. sing. obs. Cent. 1. obs. 8. von Aßen / und Gerichtl. Händeln.* Denique super sunt pauca de Instrumentis Transactionum, Vergleiche / Verträge / Reccessu. Talia si ad requisita fuerint confecta, vide *Gail. obs. 70. n. 12.* Rechtmäßige und gültige Vergleiche sint. *Speidel. voce: Vertrag* probant omnem causam, quam continent tanquam dubiam ante initam transactionem: Quid verò, si defint requisita? Respond. *Gail. obs. 71. Menoch. de Præs. qv. 77. n. 14.* etiam probare propter præsumtionem solennitatum extrinsecarum, & antiquitatem. Quæritur autem maximè quoad probationem nostram, si falsa & prætenfa causa adparens postmodum occasionem transactioni dederit? Tunc respondendum cum *Menochio* est: Falsa causa, falsa transactio. *Conf. 439. n. 49.* Alia Quæstio: An possessor transigens dubium faciat alicujus dissidentia? Quod negat *Speidel. voce: Vergleich p. m. 1290.* Tantum de Instrumentis Publicis.

§. VIII. Inter Instrumenta, quatenus ad probationem censuum adhiberi debeant, propter insignem usum haut immeritò principem simul obtinere locum debent APOCHÆ, de quibus *Carpz. Part. IV. conf. XLI. & Besold. voce: Hand-Lohn*

Sohn p. m. 361. atque ANTAPOCHÆ, quæ imprimis sibi pondus aliquod in redditibus annuis, pensionibus emphiteuticis attribuant, cur non pari ratione in censibus probandis? Ita enim describuntur, quod sint instrumenta solutionis, censualia probantia debitum in futurum. *Car. Molin. de commerciis & usuris qv. 10. n. 208.* vel plenius ita: quibus debitor probat, a se reditus, pensiones, seu præstationes solutas debitas esse. Ejus formulam exprimit *Cujacius in Comment: tit. Cod. de fide Instrum.* talem: Ego N. fateor, me N. die N. tot solvisse annui reditus nomine, quem debeo obfundum vel possessionem illius, hujusve prædii. Eandem refert etiam *Gothofr. ad l. 19. C. de fide instrum.* Expeditum igitur est, locum ejus in probando prædio censitico omninò dari *Carpz. P. II. consl. 11. def. 7.* Querunt tamen Dd. de Apochis: num ex Apocha privata creditoris manu conscripta specimen probationis pro scribente producat? Negativam cum aliis amplectimur; Ratio, tum quia in propria causa nemo sibi idoneus testis ipse esse possit *l. 10. ff. de test. Menoch. consl. 260. n.* tum quoniam nemo sibi Judex esse aut testimonium ferre queat, *l. un. C. ne quis in sua causa instrum. fac. l. 15. pr. ad l. Corn. de falsis,* ubi & Notarii Instrumentum in propria causa nullum pronunciat. vide plures casus in *Masc. Concl. 109. seqq. Menoch. consl. 703.* Valer autem, si aut subscriptio debitoris accesserit, *de Pass. de script. Priv. lib. II. qv. 8. p. m. 157. seqq.* aut testes saltem duo adfint, qui viderint Apocham confici *Masc. Concl. 110. n. 4.* aut consuetudo vigeat, ut iis credatur *Jd. concl. III. n. 12.* Simili ratione sese res habet cum Antapochis *cit. Nic. de Pass. pag. 112. seqq.* Hoc adhuc adnotandum, solam subscriptionem privatam non obligare, si dixerit subscribens, se scientiam eorum, quæ scripta sunt, nullam habuisse, *Dn. Lynck. in Anal. ad Struv. Synt. J. C. Ex. 28. Q. 24.* aut contenta in Apocha, à se quidem subscripta, non esse vera, *Mascard. Concl. 109. n. 8.* Probat tamen etiam sine subscriptione, si in Archivo publ. illa reperiat *Idem Concl. III. n. 9. Dn. Lynck. in Anal. ad Struv. l. c. 16. 23.*

§. IX. Nonnihil adferunt etiam ad probandos census Libri RATIONUM, Rechnung und Hauß-Bücher / Einnahmen und Ausgaben. Casus ad horum usum, vique probandi

F di

di indagandam sequens, cuius adhuc sub Iudice lis est, h. l. ponatur: Moritur Sejus anno ætatis 87. cuius heredes in ejus Rationum Codici MSc. reperiunt plures præstationes censuales consignatas, quas, quoties accepit defunctus, toties adnotavit, quod ita facere consueverat ab anno ætat. 25 usque 61. sub cujus auspicio, cum ille castra denuò sequeretur, arripuit census occasionem nil solvendi, id quod sine ulla interpellatione feliciter ipsi ac quiete cessit, nemine existente, qui census aut sciret, aut urgeret. Quo mortuo adeuntes heredes filia hereditatem inter alia ex hujus rationario certiores de census debitore, loco, tempore ac die fiunt. Nunc quaestio orta: An ex hoc rationario solo (aliis deficientibus adminiculis, quæ enim si adessent, plene illud probaret *Nic. de Pass. de Script. Priv. lib. 2. p. 303. n. 26.*) possint agere heredes sub fiducia fundata actionis, ac victoria spe? Nudè id non videtur affirmandum, sed pro faciliori responsionis formatione & intelligentia, potius distinguendum inter LL. rationum Privatorum est, quatenus horum compilatores vel in vivis adhuc sint, & ipsi intendant exinde agere, vel quatenus defuncti sint, horumque heredes ex illis actionem instituere velint. Priori casu contra aperi- tissimas Juris Regulas contenderet, quisvis affirmativam suscipere auderet. Impie sane is committeret in Imp. Gallienum, rescribentem: Exemplo perniciosum est, ut ei scripturæ credatur, quæ unusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit. *l. 7. C. de prob. conf. l. 2. & fin. C. de conven. ffs. debitor. c. 2. X. de fide Instrum.* Posteriori casu nunquam dubitarunt Jurium Interpp. quin plures, si non omnes, affirmativæ subscriberent, maxime si de libro Ration. defuncti, ceu Viri, quoad viveret, honesti, probi ac bonæ famæ quæreretur. Hinc eorum unanimis conclusio: Libro Rat. defuncti majorem fidem adhibendam esse, quam viventis, idque ex his rationibus: Quia a) animus defuncti non præsumitur corruptus, nec ita corrumpi potest, sicuti viventis *Virius Decis. 114. n. 11.* b) quia mors scribentis auget, fidem libri sui *Dec. in l. 1. Cod. de edendo*, adeo ut nec Juramento opus sit. c) quia mors Juramenti vim habeat *Steph. Gratian. dec.*

94. n. 10. *Hipp. Rimin. Conf. 665. n. 6.* Quibus accedunt quodque Canonistæ omnes in *d. cap. X. de fide Instrum.*

§. X. Huc ex consilio Leiseri, sapius laudati, pertinent etiam REVERSALES Litteræ, sive Reversæ, quas commendat ille in *7. suo Georgico lib. I. c. XV.* quoties probatio rei emphytevticæ haberi nequeat, ita inquit: Optima videtur probatio rei Emphytevticæ, ut, quando Domini recipiunt emphytevtas, agant cum ipsis, ut per Instrumentum, durch einen Revers / recognoscant, rem emphytevticam esse, & in eodem signent. quidnam receperint, & quid pro canone singulis annis solvere aut prestare Domino debeant. Quem probandi modum à cautis Dominis hodie passim observari addit *ibidem.* Tales quoque sub nomine Catalogi feudalis Electorem Moguntinum à Vasallis suis comminando exegisse refert *Klock. Vol. II. Conf. XXX. n. 1. - 6.* Et nomen hoc Revers vulgò competiisse Schedulis incis, aut bacillis fissis, denen Kerff oder Kerb. Hölzern / ausgeschnittenen Kerb. Zetteln tradit *Besold. ibes. Pr. Continuator Dietherus lit. X. n. 15.* De origine horum, forma & modo conficiendi consuli etiam *Webner. potest. Obs. Pract. h. voce.* Vis horum in probando magna esse fertur, adeo ut negans juramento obstringi queat *arg. l. 26. de pos. l. 24. ff. de Probat. modo utriusque partis, rusticorum videlicet & Domini conventionè mutuâ confecti, Carpz. P. 2. consl. 4. def. 7. & approbati fuerint Webner. l. c. pag. 313.* Tunc enim inter impropria & quasi Instrumenta relati effectum cum propriis *Moller. 4. Semestr. c. 27. n. 3.* imò paratam executionem habent *Ummius. Proc. p. 928.* in iis maximè locis, ubi frequenti in usu sunt, nam facit talis consuetudo, ut censentur esse publicæ, & plenè probare, cum consuetudo possit probationem invalidam reddere validam. Vide *Webner. Obs. Pr. h. v. p. m. 311.* quam sententiam autoritatibus, itemque præjudiciis Cameralibus ibidem confirmat. Detrahunt horum fidei nonnulli teste *Diether. & Webnero l. s. & Besold. h. v. p. m. 457.* *Berlichius* quoque semiplenè tantum probare illos opinatur *I. Conclus. 36. n. 113.* Diximus, tum Reversales tum etiam schedulæ ac tesserae fissæ in emphytevticis probare; hinc consequenter etiam in censualibus, cum ob paritatem & connexitatem rei idem iudicium de uno, quod

de alio est, admittendum fit, *Mascard. concl. 603. n. 8.* Sicut ibidem Autor census vocabulo pro canone promiscue usurpat, prout cuius lecturo facile patebit.

§. XI. Circa Instrumenta tanquam II. Sciagraphia nostra membrum in probatione ordinaria observatum fuit, quod illa teneantur penes partem vel utramque, & tunc res bene, & probatio optime se habet; vel penes alterutram? Quo casu quaritur, an pars, cui interest instrumenta censuaria edi, ad exhibendum experiri possit? Ubi responderetur. Actorem indistincte teneri. *Carpz. l. 3. resp. 73. n. 1.* An vero & Reus cogi potest? Etiam respondemus affirmando, (licet regulariter negetur *Schuz. ad LB. tit. de Edend.*) non solum, quia iusta hoc loco causa subesse videtur, siquidem hoc eveniente casu recte recurri posse ad eas causas, quas *Carpz. c. l. n. 16-24.* tanquam sufficientes tradit, certum est, sed etiam, quia ex Jure feudali constat, quod cogi possit Vassallus sub pena amissionis, ut professionem rerum faciat, *Klock. Conf. XXX. n. 15. Vol. II.* Similiter in Emphyteuticis receptum est. *Valasc. de Jur. emphyt. q. 8. n. 2.* ait, si Vassallus non sit ostendere possessiones, & confines rerum Emphyteuticarum, item & instrumenta rerum feudalium, eum adigi posse sub expulsiōnis pena *Klock. l. c. n. 16. 17. Besold. ib. Pr. voce: Sinslehen/ p. m. 1029.* Sic ad Jura Censitica à Jure simul feudali & emphyteutico aliquando concludendum esse, cum particulare deficiat, non male fortè asseritur arg. illorum quæ tradit *Siruv. J. feud. cap. 1. tb. 14.* De tertio aliquo, an ad edendum obligatus sit, parum nunc solliciti erimus. Applicatio facile ex *Schuz. ad LB. l. cit. supr.* facienda erit. Cæterum salutaris est Dd. admonitio, ut cauti sint Emphyteutæ in asserendis instrumentis emphyteuticis, quia eis amissis jus eorum periclitaretur per *l. fin. verb. sorte emphyteuticos C. de J. emphyt. Speidel. voce: Erbe Sins Güter. Scab. Coll. Pr. ad tit. Loc. Cond. p. m. 185. Masc. Concl. 603. n. 1.*

§. XII. Inter Probandi species tertio loco JURAMENTA deprehenduntur. In facienda applicatione ad censualem probationem quaestionem movemus: An Juramentum de amissione Instrumentorum admittatur, & an probet? Existimant admitti debere, & probare, si allegans ea ipse amiserit, sec. *Gail. Obs. 48. n. 24.* Quid verò, si non ipse amiserit? Et resp: non admittendum talem esse, siquidem probaret hac ratione factum alienum *Masc. de Prob. concl. 88.*

n. 5. ubi etiam limitatur negatio v. g. in re modici præjudicii &c. n. 6. seqq. In specie verò quod secundum exarrationem §. XI. cap. II. ad ea attinet, videndum est de jure Calumniæ, Maltitiæ, Veritatis ac Credulitatis. Sciendum tamen est, quod, uti de jure communi in causis civilibus ea pro necessitate ac varietate negotiorum adhibentur, maximè, cum aut actor aliis probationibus destituitur, aut litii citius extricari cupiat, *Stryck. Introduct. ad Praxin c. XX. §. 1.* Ita eorum quoque applicatio in probandis censibus pari modò procedat, necesse sit. Exemplis datis in casu præfenti addatur quoque tertium: An Dominus, ex præsumto aliquo titulo talis, vi hujus juramenti dejectus à possessione? Et resp: affirmando ex *l. 46. ff. de R. V. Schüz. ad Lauterb. tit. de in lit. jurando.*

§. XIII. Quarto loco CONFESSIO PARTIS pars aut species Probationis inartificialis. De hujus requisitis neque supra neque heic commoda tractandi ratio est, sed solum de usu & applicatione. Certum est per Prædicatorum commune elogium: Esse illam probationem probatam, aliis veriolem, ac potentiolem *Masc. de Prob. Vol. I. q. 8. VII. n. 4.* Ut adeo testibus, instrumentisque præferatur *ibid. Stryck. Intr. ad Prax. c. XVII.* Et sanè, si in illa re vis, effectus, ac necessitas ejus respicienda veniat, profectò est in probandis censibus; Ubi enim magis quis destituitur probationibus, quam in his? ubi maximè desiderantur instrumenta, testes, aut difficultas Juramentorum, quam in iisdem? Illustres, Nobiles ac plebei Domini in plurimis Regionibus, Præfecturis, vicis ac pagis, metuunt periculum censuum suorum, dum quidem de præstatione constet, non autem libri extent, jura titulosque indicantes. Eò igitur plurimos, qui facta sua jura rectaque servare cupiunt, animum operamque intendere oportet, ut per Confessionem censuarius jura sua fundent. Quod sanè, præsertim si quis totum districtum terræ censibus obnoxium sibi habeat, desperatus labor est, restantibus illis, qui negotiis hisce interfuere. De modo elicendi hanc Confessionem, acceptandi, & consignandi, v. g. à Notario, vel in præsentia hujus, & testium, non vacat nunc dicere, neque nostri instituti est. Sola hæc Quæstio addatur: An probatio Censuum per Confessionem tertii scil. venditoris efficiatur? Resp. affirmando *Masc. de Probat. concl. 280.* qui tamen etiam alia præter Confessionem venditoris concurrant, requirit.

§. XIV. Ultimo loco OCULARIS INSPECTIO conspicitur. Cujus applicatio licet in finibus, terminis, agrisque judicandis adhibeatur, hoc loco ope laterne accense quærenda quasi esset. Illi enim corpore suo, qualitate ac quantitate constant: Jus autem census in re consistit, non materiali, sed formali, non naturali, sed civili, hoc est, ut *Instit.* nostræ eleganter efferunt, quod ita in jure consistere dicitur. Heus quæso! quale hoc plurimis fuit? quam biceps ac multiforme nostrum nonnullis adparuit? Non credo, Bartole, Reverende Sacerdos Justitiæ, te bona pace passurum, ut dicatur esse id Ideas Platonicas, seu notiones quasdam & intelligitias, prout *Equin. Baro Galus, in Tr. de J. Rer.* dormitavit aut esse Entia rationis. uti *Aristotelici* somniant, seu talia, quæ solum à jure fingantur, & esse intelligantur, revera non sint, secundum *Donck. §. Comment. 1. Vultej. §. VII. sent. b. 1. n. 2.* Sed potius hæc tua, Dive Bartole, sententia est, in jure consistere esse, quod, cum nullum habeat corpus, nec tactu nec alio quodam

quodam sensu corporeo, sed solo intellectu percipi debeat. *Job. Faber ad Inst. tit. de Res. Divis. Bachov. ibid. n. 3.* aut quod nemine cogitante per dispositionem Juris sive civiliter esse dicatur *Hahn ad VVesemb. de Res. div. n. 4. Strub. Ex. III. tit. 8.* Frustra ergo de usu & applicatione Inspectionis ocularis ad census laborabimus. De Compromisso in similibus, etiam de Commissariis, huc, quod supra dictum fuit, repetitum volumus, & plura proferre studio superfedemus, non negantes, horum beneficia etiam in probandis censibus utilia esse, eaque pro varietate personarum, diversitate circumstantiarum, & qualitate causarum quam commodissime adhiberi posse, quandoquidem ea prudentis caudici officio tutius relinquuntur.

§. XV. Probationem *negotiorum* ordinariam, sequitur illa, quæ extra ordinem est, puta DEMONSTRATIO, seu Olfensio. Circa hanc moveret Quæstio: An hæc in probando censu locum sibi vindicare queat? Communiter dicunt Dd. inprimis Practici, non obtinere illam in actione negatoria utili, hanc ob causam, quia earum fundamentum sola libertas sit, adeoque, cum pro illa regulariter militet Juris præsumtio, nullam injungendam probationem esse cum potius asserenti probatio injungenda veniat, *Swendendorff. ad Proc. Fibig. Fibig. Cap. II. §. XV. n. 265.* ubi simul pronuntiandi modus. Concedunt tamen ejus injunctionem in actionibus negatoriis directis, ubi jus prohibendi à libertate, libertas autem dependet de rei dominio, cujus demonstratio tunc requiritur *Pr. Fib. l. c. Barbof. Axiom. Jurid. cap. 17. n. 7.* In nostro autem casu, cum Dominus velit adversus Censuarium agere, hic (Censuarium) negaret censum, quæritur, cui probatio incumbit? videtur Censuario, quia in libertate se fundat. Quod tamen non videtur, sicuti Domino incumbit probatio, quando subditi negatoriam inveniunt, probante *Dn. Lynck. Resp. 113. n. 91.* Sufficere tamen ait *Carpz. I. Resp. 67. n. 8.* si actor dominium rei demonstrat, cujus quippe probatio talis tunc admittitur *Carpz. l. c. ex (Schneidewin.) Harpprecht. §. 2. n. 35. Inst. de action. quin & hoc casu probatio adeo rigide exigenda non sit, cum multus sit favor in injuncta nuda ostensione. *Carpz. Proc. tit. XIII. art. 1. n. 200.* Quod confirmat *Dn. Lynck. præjudicio aliquo in Resp. 113. p. m. 743. §. n. 60. p. 750.* & alias causas pensionum pro prædiis, annuorumque reddituum, ac solutionis censuum ad summarias referri Dd. asserunt, v. *Martin. Proc. in Rubr. Proc. Ord. Sax. n. 98. Carpz. Lib. I. Resp. 76. n. 8.* Et hæc tunc de Demonstratione in specie tali, de qua occasio opportunior plura proferendi dabitur in tractatione de Reprobatione sub consideratione Contra-Demonstrationis.*

CAPUT SEXTUM.

§. I.

EXTREMA Sciagraphiæ nostræ attingenda superflunt, Continentia PRÆSUMPTIVAM Probationem, modum scilicet probandi *negotiorum* sive artificialem, prout diximus cap. II. §. IV. Præsumtionis igitur usus à *b. Stryckio* tanquam utilissimus commendatus in *Introd. ad Pr. for.* hoc consilio, ut Advocati ex *Menochii Tr. de Præsumtionibus* diligenter sese in partibus tændis informant, *ibid. cap. XVII. §. 3.* in omnibus quidem causis, ac negotiis in
Jud.

Judicium deducendis uberrimus conspicitur. Favent enim præsumtionès & conjecturæ in eò, quod onus probandi in adversarium transferant *Carpzov. Resp. 67. lib. I. Menoch. conf. 112. §. n. 13.* Transferunt autem, quatenus sumuntur de præfenti ad præteritum, idem *Confl. 378. n. 74.* atque ex adparentibus concludunt *Id. confl. 438. n. 3.* Adparentia sunt POSSESSIO ejusque favor *l. 154. de R. Jur.* Favor præsumit respectu ejus, qui habet titulum, possidere ipsum ex illo titulo *Dn. Lynck. Resp. II. n. 215.* Titulus bonam fidem indicat *Menoch. conf. 1157. n. 2.* sive verus sit sive putativus *Id. conf. 641. n. 3. 4. 6.* Ergo titulus & bona fides justam possessionem præsumunt, imò securitatem plenissimam tribuunt *Id. conf. 322. n. 59. 60.* Primum itaque Præsumtionis fundamentum est Possessio, cujus divisio in antiquam & novam hoc loco attendenda quoque est. Præsumtio tituli pro antiqua, tanquam Juris conjectura pro evidenti merito probatione habetur *Menoch. conf. 204. n. 77.* cum constet, præsumtionès & conjecturas sufficere in antiquissimis, quæ difficilem probationem habent, *Idem conf. 241. n. 21. it. 612. n. 6.* Hinc possessor temporis immemoralis rectè præscribit, cum talis præscriptio pro veritate habeatur, (vim enim legis imò privilegii & concessionis *l. 3. §. 4. ff. de aqu. cot. & asstiv. Dn. Lynck. Respon. XXV. 6.* vetulas dudum obtinuit *l. 1. §. fin. ff. de aq. plu. arc. Dn. Lynck. Resp. IX. n. 60.*) & inducat præsumtionem Juris & de Jure; habeatque vim tituli, pacti & consensus *Carpz. III. Resp. 95. n. 18. & Dn. Lynck. Resp. 98. 2.* titulus aut bona fides sive ad sit sive non *Dn. Lynck. Resp. XXV. n. 22. II. n. 107. 114.* hoc enim casu non impedit illam, cum partim non requiratur *Menoch. l. c. n. 69. & 95.* partim præsumatur, uti dictum, sive validus sit sive non *Idem conf. 39. n. 62.* Consulit tamen putat *Dn. Lyncker,* ut Possessor, ex titulo nullo vel invalido possidens, nullum potius titulum alleget *Resp. II. n. 214. seq.* Pro nova possessione & possessore quantum Præsumtio tituli valeat, ex Interpp. doctrina liquet, scil. cum sit de tempore, cujus memoria extare potest, eam favere quidem possessori, ita ut ab onere probandi immunem eundem fervet, *Menoch. Conf. 1125. n. 13.* non tamen impediatur probationem in contrarium, ut potius tollatur obviente clariore probatione *Menoch. conf. 706. n. 18,* aut efficaciore præsumptione tituli *Id. conf. 927.* Præscriptio autem tua demum locum vindicare sibi poterit, cum vel per X. vel XX. annos continuata possessio, sit & tituli præsumtio probatione aut præsumptione contraria elidit nequeat, prout nunc satis constare debet.

§. II. Alter præsumtivus probandi modus à SOLUTIONE census petitur. An census annuus solutus præsumatur, de quo *Masc. de Prob. concl. 297. n. 9.* non quærimus: supponimus enim, reverà solutum illum fuisse. Sed hoc quaerit: An per solutionem census præsumatur prædium aliquod censiticum? Et omnino responderi debet, præsumi, si probetur per actiorem, formaliter se possedisse tanquam censuarium, eoque nomine censum tot annos solvisse; imò tanta hæc est præsumtio, ut sola sufficiat, ad obtinendum in possessione, ut causam idoneam ac specificam hujus allegare necesse minimè sit, *Masc. de Prob. Concl. 279. n. 12. 13.* Præsumitur & probatur ita bonum Censiticum

ficium per solutionem census: sed quaritur: an etiam per solutionem laudemii Negatur: Solutio enim hujus ad introducendam seu præsumendam uti emphytevin, ita & prædium censiticum non sufficit. *Besold. thes. Pr. voco: Hand. Johu/ in super laudemii præstatio res meræ facultatis est, quæ præscribi nequit. Carpz. P. 2. consl. 2. def. 2.* Hoc vero in quaestione est: An per errorem rem propriam recognoscens, censumque solvens, præsumtione aliqua fortiori prædium suum obnoxium reddat? Negatur, ad eò ut, licet ad antiquum instrumentum sese reuerit, ex quo tamen postea contrarium adparuit, tamen sibi non præjudicet *Menoeb. Præsumt. Conf. 36. n. 94. seq.* ubi plura. Datur circa census alia quaestio, non minus Interpp. Juris laboriosa: An in dubio præsumatur potius concessio censualis, quam emphytevticæ? Putat *Leiserus in 7. Georg. lib. I. cap. 15. n. probationem concessiois Emphytevticæ deberi ac posse probari per qualitatem solutionis canonis, scil. ut qualis fuerit canon, talis etiam præcesserit concessio: Aliæ Præsumtione concludunt, prout *Mynsing. obs. XXV. Cent. V. rubr. Quamlibet rem in dubio censi liberam & allodialem. Cui ad stipulantur Gail. II. obs. 69. n. 4. Mascard. de Prob. concl. 281. & Menoeb. de Præf. consl. 85. n. 51. 636. n. 15.* Dicunt enim Dd. prævalere præsumtionem minus nocentem, & ad libertatem inclinantem debere. De argumentatione à Præsumtione ad Præscriptionem bonorum Censiticorum separatim denuò agere, superfluum & molestum foret, cum facile applicatio sequetur. Referemus inrerim nos ad *Carpz. P. 2. consl. 2. ob jährliche Zinse und Pfächte ganz und gar können præscribiret oder veijähret werden/ ubi de præscriptione in foro Saxon. in foro vero Civili, an præscriptione jus censuarium amittatur vide *Renn. Jurispr. Rom. Germ. Memb. 2. Disp. 59. lb. 21. lit. 4.* Cæterum unicum addemus *Dn. Lynckeri* monitum in simili materia ab eo datum & utilissimum: ne, qui præscriptione nisi potest, ad præsumtionem inconsulto confugiat *vid. Resp. LXXII. n. 32.***

§. III. Tertius allatus præsumtivus modus est FAMA, opinio fulgi, judiciumque hominum. Imò cum dicatur, famam in antiquis probare, *Menoeb. Præf. consl. 21. n. 16. & consl. 191.* cur non multò magis fama præsumtionem inducere poterit? Est hæc aurita fides, quæ, uti in litibus finium, agrorum & confinium admittitur, merito etiam in Censiticis, maxime antiquis, adhiberi debet *Disther. in Cont. Besl. lit. T. n. 13. Menoeb. c. l. n. 91. & in seqq. plura.* Sic refert *Dn. Lynck.* famam, vel solam, Dominium probare *in Resp. 113. n. 80.* Sed dufferet spatium, nisi scriberem: Tantum!

§. IV. Piget vero, B. L. quod præter omnem spem atque expectationem nunc impediatur, quo minus possim promisso titulo per omnia satisfacere. Desiderabitur enim Tractatio de Reprobatione. Quæ, cum plura & difficilliora, quam hætenus, contineat; nolimus molli, ut ajunt, brachio eam unà absolvere. Exspectabis igitur illud futuro, DEO dante, tempore, & forte proximo, eandemque habebis ad astantiam aliis, quæ traditâ jam hac elaboratione prælo, demum obvenerunt v. g. de Calendariis, denen *Schreib. Calendern/* quorum usus tam in Judiciis, quam domi quotidianus deprehenditur. it. de Schedulis Rationario insertis & simil. Boni igitur præfens hoc, qualecunque sit, consulas, deque futuro non dubites. Vale & respice

F I N E M,

Cf. W. K., Diss., 1711/12

ULB Halle

004 171 527

3

50

vocandum. Et quatuordecim

I. N. D. N. J. C.
DISSERTATIO JURIDICA
SISTENS

1030 40
1712, Na
26

**PROBATIONEM
ET REPROBATIONEM
BONORUM CENSITICORUM,**

VULGO

Sinß: oder Erb: Sinß: Güter.

QUAM

RECTORE ERFORDIENSIS ACADEMIÆ
MAGNIFICENTISSIMO,
REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,
DOMINO

**PHILIPPO WILHELMO,
S. R. I. COMITE de BOINEBURG,**

SACRÆ CÆSARÆ ATQUE REGIÆ CATHOLICÆ MAJESTATIS CONSILIARIO IN-
TIMO, NEC NON METROPOLITANARUM ECCLESiarUM, MOGUNTINÆ ET TRE-
VIRENSIS CANONICO CAPITULARI SENIORE, ET RESPECTIVE SUPREMO CHORI-
EPISCOPO; EMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MOGUNTINI CONSI-
LIARIO INTIMO, AC CIVITATIS TERRITORIIQUE ERFURTENSIS

PRO - PRINCIPE,

SUB PRÆSIDIO

MAGNIFICI ET CONSULTISSIMI

DN. ERNESTI TENZEL, JCTI.

JUDICII ELECTOR. MOGUN. ET JURIDICÆ FACULTATIS ASSESSORIS GRAVISSI-
MI, NEC NON CIVITATIS ERFURTENS. SYNDICI PRIMAR. SPECTATISSIMI.

MAGNI STUDIORUM SUORUM PATRONI,

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT

AUTORET RESPONDENS

CHRISTIAN. FRIDERICUS GRUNERUS,

COB. FRANC.

AD DIEM XXIII. AUGUSTI A. C. MDCCXII.
LOCO ET TEMPORE CONSVETO.

Typis JOH. HENR. GROSCHII, Acad. Typogr.

